

KASVATUS

Kasvatusteadusline Õpetajate Keskkõhu ajakiri. Ilmub kaks korda kuus. Hääle kandja

2. aastakäik.

MAI, 1920.

10. vihk.

TOIMETUS:

J. Annusson, O. J. Kiesel, J. Piiskar, K. Öunapuu,
Hans Roos (peatoimetaja).

Toim. aadress: Pikk tänav nr. 54.

SISU:

1. Õpetajaskonna jõud. V. Peet.
2. Maaõpetajate vaimline närbumine. J. Prümmel.
3. Õpetaja vahakord õpilastega. E. Pertmann.
4. Veel koolist ja kodust. A. Ö.
5. Noorsugu ja tänav.
6. Seletuskiri ajaloo õppekava juure. (Lõpp).
7. Kooli loodusteadusl. muuseum.
8. AJAKIRJANDUS: Maakoolide mured ajakirjand. valgustusel.
9. KIRJANDUS: A. Saaberk, Tegelikud õigekeelsuse määrused. — Uued raamatud.
10. KROONIKA: Tallinna koolide lastepidu. — Noorte püha Tallinnas 6. ja 7. juulil
11. Organisatsioonide teated.
12. Küsimised ja vastused.

Kasvatuse tellijatele.

Kasvatuse ametlik osa peab sellest numbrist välja jääma, sest et „Päevalehe“ sekvestri alt vabastatud trükikoda ei anna välja valmisladu.

Toimetus.

Kasvatusteadusline ajakiri

„KASVATUS“

Eesti Õpetajate Liidu häälekandja

— Ilmub kaks korda kuus —

Toimetus: Hans Roos — peatoimetaja, J. Annusson, O. J. Kiesel, J. Piiskar, K. Õunapuu. Kaastöolisteks on kõik Eesti õpetajad, kooliarstid ja haridustegel. Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit. Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid Eestis, Tallinnas, „Kasvatuse“ toimetus, Pikk tänav 54, kella 10—3 p. l.

Tellimise hind: 60 marka veerandaastas. Üksik number 12 marka. — Et „Kasvatusel“ üle maa lugejaid on, siis leiavad

kuulutused

seal kõige otstarbekohasema paiga, iseäranis kuulutused kooli alalt: õpetajate otsimised, koolitarvituste pakkumised jne. Adress: Tallinn, „Kasvatuse“ toimetus, Pikk tänav № 54.

„Kasvatuse“ toimetus.

KASVATUS

Eesti Õpetajate Liidu häälekandja

2. aastakäik

Mai 1920

10. vihk

Õpetajastonna jõud.

Õpetaja on seisnud jeltskonnas ifka viimastel aastatel. Tema soov pole tahetud teada, tema arvamusist pole küsitatud, tema nõuetega pole rehkendatud.

Bürokraatlike Wene walitstuse piiile oli hoida õpetajaid waitfes sõnakuldmises, lahkus üksteistest, ijege waenus, ja eemal jeltskonna elust. Reegi wist pole umustanud, kui wõõrriki waadati nende peale, kes töötasid haridusfeltsides, laenu- ja hoiuühisustes, linnavalifogudes, ja kuidas mõnitati neid, kellest teada oli, et nad ajalehtedes kirjutasid.

Wäga trehewalt kujutab õpetaja Sinaida Konoplännikowa, kindral Mieni tapja, oma wiimases kõnes kohtu ees 25. aug. 1906 a. jeda järelwalitst, mis umbritses õpetajat Wene ajal ja mille tagajärgi õpetajad weel praegu põewad.

Ta rääkis: . . . „Kooli ees elas jan-darm, kooli taga urjadnik, naabruses olewa künka otjas papp, tema kõrwal kõster, ja kõif neli kirjutasid minu peale jalakaebustsi. Wannen toime kas wõi ilmjuütumaid ettelugemisi ja jeketusõhtuid rahwa jaoks, seal kaebab kõster inspektorille, et kooliõpetajanna korraldab ettelugemisi, kes kooli asjaasje juugi ei püütu; papp teatab oma illemusele, et kooliõpetajanna usulakustsi asutab, Tolskoi õpetust laiali laotab, noortsiugu kurja tee peale jaadab. Kui rahwa näitemängu õhtutega algan, siis astuwad urjadnik ning jan-darm oma jalakaebuststega wälja“ . . . jne. Kaebuststega tagajärg oli muidugi Konoplännikowa ametist lahti lastmine. Suurem hull õpetajast kapituleeris aga geniaalset orga-niseeritud järelwalitstega, peitstis emnast kooli rüüstest seinte wahel ja ei teinud tegemist jellega, mis wäljaspool sündis. Ja temaga ei tehtud tegemist.

Wii elajid õpetajad Wene ajal.

Kas Eesti Wabariigis leiab õpetaja paremat hindamist? Ei ole märgata. Wõsi — järelwalitst oma tegevuse üle wäljaspool kooli õpetajad weel ei tunne, järelwalitst, mis oleks organiseeritud riigiwalitstuse poolt, kuid keegi ei saa jalata, et õpetajaid peetakse paaria-seisuseks, et nendega käiakse ümber kui teise järgu riigikodanikkudega. Mäitustsi jelleks mõib iga õpetaja tosinati tuua. Olgu siin mõned, mis praegu meeles:

Mutawa Kogu liikmed-õpetajad imestawad, kuidas tekitawad ägedad waelused M. Kogus, kui on arutamisel wõrdlemisi waitfes krediidid määramiseks õpetajatele, kuna teiste asutustest peale milliomilised krediidid waelusteta wastu wõetakse. — Weil on meeles kõigil, kuidas 30% palga kõrgendamise arutamisel jofiaal-demokraadi Kifjoni ettepanekul teeristustsi ajel kõrgenduspalgastsi maha arwati; jamati pole umunenud, kuidas reageeris M. Kogu õpetajate kongressi otsuse peale ja palga wahel asjus 1918 a. nowemb-rist — juulini 1919 a.

Kui waadelda walitstuse asutustest ja maakonna- ning linnavalitstustest wahelorda õpetajatega, siis leiame kõige wahem sõbralikust: Koolimajad wõetakse wägijse koolidelt, õpetajad ja õpilased wistatakse lühikalt wistit-jalle, nagu see Skatwene feminaariga sündis; õpetajatele ei makseta palka, ja kui need nõudma julgewad minna, wistatakse nad kas wistest wälja wõi kaetakse nende kirjad lu-bamatult jämeda noomitustega tagasi (nagu Harjumaal); õpetajate warustamiseks ei ole midagi ära tehtud, kuna ametnikka warustatakse; edasiõppiwatele õpetajatele, jelle asemel, et nad edasi õppimisele ergutata, ei makseta jedagi toetust, mis on ettenähtud haridusministeeriumi korraldustes; Tallinna õpetajate jelts palub Harjumaakonna

maadewalitsijult mõisat, et kodu sisse seada wanadele ja jõuetutele õpetajatele; talle wastataks: kui teisa tahtjaid ei ole, siis jaa- te! On see lubatud!

Mjalehed, kui awaliku arwamise peegel- dajad, toowad erakonna peale waatamata päewast päewa õpetajate wastu sihtitud kir- tuusi ja märkusi, mis täiesti põhjendamata ja ebahädged. Ka siin olgu mõni näitus:

„Sotsiaaldemokraat“ trükkib ära riigikooli- nõuniku ebahädged teated jutuajamise kohta Tallinna õpet. seltsi esitajaga, kes palus teda seltsi koosolekule tarwilikta seletusi andma. Seltsi asemiku diendust aga ära ei trüki. Et ole siin kahesuuguse mõõdupuu taandata- mine, ja nimelt wägewama kasuks.—„Waba Maa“ leiab tarwilikuks järelekuulamata kõ- lamalt teatada: „Koolid ei tea, kui suur nende punde tagamara“,—„Õpetajad nõua- wad ühe tunni töö eest nädala palka“ jne. Nende jõumuste ilmutamine, mille kohta diendused poolikult ära trükitakse, on ju sel- ge: seada õpetajad naeruwäärilisse seisukor- da. — „Tallinna Teataja“ toob kellegi iif- liseft ärापahandatud isanda julest ilma min- gi kaalumijeta ränga süüdistuse G. Sp. Riis- du juhataise tegevuse kohta, et see ignoreerib palgaseaduse määratõotamisel õpetajate organisatsioonide soowe ja warjab neid mi- nisteeriumi ees. Järeldama peab siit, et „E. L.“ toimetus usub niisugust tegevust Riidu juhataise poolt. — „Päewaleht“ kirjab N. Kanni suu läbi neid õpetajaid, kes waba- del juwetuudel piüüawad edasi õppida, tead- mifi täiendamise ja talwe jooksi efkaamide wastu walmistawad, kuid õpetajate wastu- seletust ära ei trüki. Tallinna õpetajad pa- luwad endale Habersti mõisast aruamaad. „Päewaleht“ toob selle kohta sõnumi: õpeta- jad nõuawad Habersti mõisat. Et „nõud- miseks“ arusaadawalt põhjust pole, siis on see sõna nähtawasti jama mõttes tarwita- tud, nagu „Waba Maa“ paljuütlewad peal- kirjad.

Kõik need nähtused finnitawad, et õpeta- jaskonna peale waadatakse kui jõuetu hulga peale, kui haamatu masse peale, kellega võib kuidas tahes mängida ja kellest võib ükskõik mida rääkida.

Meie finnitame haridusministeeriumi teadete järele 3400 hingelise perekonna; ole- me järjekulult kõige suurearwulifem haritud element ülemaa ja kõige selle juures oleme, nagu faktid näitawad, iga ühe kõugata!

See oleks uskumata, kui ma ei teaks, et see nõnda on.

Kuid nõnda see olla ei kõh!

Õpetajaskond peab oma saatuse juhtimise

eneje kätte wõtma, peab eneye maksima pa- nema, wõi ta ei ole oma ameti wääriline.

Kas on meil selleks jõudu?

On! Meie suur arw, meie laialine tege- wuswäli rahwa hulgas, meie haridus finni- tawad meie jõu. Lõuwis see jõud tööle ra- kendada, ja meiega hakataks wääriliseft kõ- nelema.

Wida me siis weel ootame?

Meil ei ole julgust. Me oleme liig ette- waatlikud, kartlikud; meie finilema eneste hulgas ütelnifi: „kes teab, milleks tulewit kujuneb.“ Bürookraatline Wene wallitus, hoides meid alalise jandarmide ja urjadni- kute, kõitrite ja pappide jalajärelwalwe all, kaswatas õpetajas selle kartuse, selle õpeta- jale omase „elutarkuse.“ Saksa okkupatsioon oli sellele weel karastuseks. Me oleme awa- likud seal, kus meid ei kuulda, siname taga- selja, aga otjekohe wäljaõelda, mis meil hin- ges pakitseb, me weel ei jõanda. Meil on juhtnõõriks „teijed tehti.“

See on wäiklus. Meie põenme wäiklust, jeda jalata ei saa.

Wäiklus on üheks takistajaks, mis me jõuna esineda ei jõuda; wäiklus halwab meie loomewõimu, riihub algatuse ja sunnib jõrkima mustatöölistena tõste labas, ja lihtipeale olente kaastõõtajaks seal, kus te- gewus otse õpetajaskonna wastu sihtitud.

Leg on wabaneda wäikluseft. Eestki wa- baringis weneaegset ettewaatust ei tarwitse olla. Siin peab iga kodanik julgema otse- kohe ennast awaldada, ilma et pruugiks kel- legile filmi teha, wõi mingisuguseid ootama- tuji karta.

Teine tegur, mis kannitajaks meie jõule, on ühistunde puudus.

Mis puutub ainelise seisukorra kindlus- tamise, siis oleme selles kõik ühel meel, oleme leidnud ühise keele ja oleme walmis äärmiste abinõude tarwitamist abiks wõt- ma, et oma nõudmisi läbi wiia.

Kuid nüüdes küsimustes, nagu näit. rahwuslike kooli loomine, seltskondliste jõu- dude wahekorra selgitamine, ringiülesõhita- mine jne. — meis ei mõista me üksteist!

Me ei hinda ühtegi sündmust meie ühti- jelt seisukohalt — õpetaja seisukohalt. Me asume sündmuste hindamisel kas individua- aalsele wõi paremal juhtumisel poliitiliste parteide seisukohale, ja siin on juba wasta- stitune arusaamine ja isegi lugupidamine kadunud.

Siin allatatawad nii Lõuwarlatusega kahtu- minekud, et matatawad kõik ühineamise katsed, mis tekivad, nõnda ütelda, ainelisel alusel. Neid ühiseid wäljaastumisi ei pane tähele

ei kutsutakse, nagu jeda eelminewal kongressil nägime, ei riigi asutused, ei maanavalitsused.

Kõigile on arusaadaw, et jarnased wäljaastumised on juhustised, jide neis on nõrk — palgaküsimis. Leiab jee mõnesuguse lahendamise, siis on ühendus õpetajaskonnas kadunud, ühendusklassid on jälle üks siin, teine seal, ja ei ole enam jõudu, mis enmast õpetajaskonna jõuna tunda annaks.

Just selle õpetajaskonna jõu, alalise ja püsiva jõu, loomisele tuleks ajuda.

Rahitsemata — jee on raske.

Meist on hull liitunud poliitiliste parteide külge, mille sihid teine teisele risti wastu; meie ihkilised waated on nii mitmesugused, et igaühel tegewusplatfõõrmi leidmine wäga keeruliseks ähwardab jaada.

Uga ka jee peaks kõigile meist selge olema, et praegune olukord paremat meile ei too ega wõigi tuua.

Tahes wõti tahtmata peame siin oma abi peale lootma jääma ja oma pennisele tegewusele — aineliste kasjude kaitsmine —

juurde wõtma õigusliste ja waimliste kasjude kaitsmisse, nagu jee meie ühingu- ja liitude põhikirjades ka ettenähtud.

Me peame wabanema endistel aegadel jisselkawaand wäiklusest, peame jõudma oma jõu äratundmisele ja wäljatõõtama kindlajoonelise ja korraldusliku tegewuswäwa, mille piirides ei oleks kitsas ei õpetajamaalitusel ega enamlusel, kui õpetaja ja, ja selle teostamisele ajuma täis julgust ja enesetunnist.

Meie ei jää üksi. Meid on, nagu juba öeldud, palju; me oleme fatali üle terve maa, oleme ligemas ühenduses terve rahwaga, oleme juhtiwatel kohtadel suures hulgas seltsides. Kõige selle tagajärjel wõime meie rahwajulkade meelesole peale suuremat mõju awaldada, kui keegi teine ringkond.

Ja alles siis, kui me nii kaugele oleme jõudnud, siis hakatakse meie poolehoidmist otsima ja meie nõudeid tähele panema.

Nende ridade kirjutaja on arwamisel, et jeda ainult omal jõul wõime teha.

W. Peet.

Maaõpetajate waimline närbumine.

Waewalt jurub ükski teine elututse niitwõrd nähtawa ja kestwa eralduspitseri ihule ja hingele kui jeda teeb maaõpetaja töö ja lähemast ümbrusest tingitud sotsiaalsed eluwõimalused. Suur osa maaõpetajatest tunnewad endid ikka weel „kodumaa siberlastena“ nagu neid kord keegi meie kirjanihkudest pildistas. Seda tabawat sõrduki tuues tärkab meelega analoogiline pilt Wene ajaloo — defabristide mäsu päiwilt, kus paistati kümmed kõige parema haridusega ja kaswatusega warustatud seltskonna silmapaistwamad tegelased Siberi põlistesse metsa-kiiladesse, kus nad aastate jooksul inimsearmastuse tungist juhtuina jagasid noortele ja wanadele kasulikka teadmisi. Seal, maetuina ääretuise metsadesse õpetasid suurlinnas üleskaswanud intelligendid kirjatahti asunikide lastele, puhates mõnikord mahasaetud palgil kirwe ja sae kõrwal.

Neid tsaariwõimu ohwrid mäletati lugupidamisega, kuid waewalt suudeti mõista suurt tragöödiat nende pealinna

haritlaste hingese, jeda saatus asendanud wõõrasse ümbrusesse, tundmata inimeste keskele.

Nii jääb ka warjule ümbruskonna eest maaõpetaja hingeline ilm, waimline kriis ja tihti ka kõdunemine, millest hingeteadlane kirjutada wõiks terve raamatu. Maaõpetaja ja ümbruskond elab meil sagedasti kumbki ise elu, kuigi ametkohused õpetajat ümbruskonnaga tihti peale kokkupuumamisele summiwad. Ja selles wõõratsjäamisese pole õieti kumbki süüdlased.

Maaõpetajate hingelisele kurbloomisele on aluse pannud ebasõhane ettemalmistus elutööle ja wõimaluse puudus rahuldada enda waimlisi nõudeid. Maaõpetaja kutsehareduse ja kooli ümbruskonna wahakord tundub saatuse pilkena: selle asemel, et õpetaja osaks lähedamat ühendusest otstida kooli ja ümbruskonna wahel ja leida selles ümbruskonnas üleshitawale tööle wirgutawa k o d u, harjus tulewane maaõpetaja seminaris wõti linna koolis neid sidemeid häwitama,

wõõrdus ifka rohkem nendest elutingimustest, milles pärast pidi töötama hulga paremate eluaastate festusel. Rahwaõpetaja walmistas end elutööle niifugustes oludes, mis maaelust järjult eraldusid. Ta saadeti linna seminaari wõi linnakooli, kus mitme aasta jookjul omandas linnaelu weetlewad harjumused ja huwid, mis noorsoole nii awatlewad ja paljutöötawad tundusid. 20-aastased noored mehed maitsefid linnaelu nagu magusat weini tühjendamata peekrist, kuhu piirut kihwi tilgutatud. Ja selle kihwi wälja põdemine nõudis pärast aastaid. Maa lapsel on ju linnaelu tõmbused nii meediwad. Teiselt poolt ei pakutud midagi, mis oleks annud wastukaalu ja tõendanud maa eluwõimsat tulewikku. Wõib julgesti tõendada, et paljud õpetajad linnaelu awatlusel oleksid linnas kadunud kantsleidesse j. m. kui need riigi poolt poleks kohustatud teatud aastaid teenima.

Ei saa salata — ametise astudes hakkasid linna hariduse omandanud õpetajad maakoolides agaralt tööle. Olid nad ju linnas paremate õpilastena harjunud tööd tegema ja pealegi üleolewalt maa-mehe wisaduse ja hoole tõttu. Kuid ümbruskonnaga et suutnud nad kaua harjuda: maaelu tundus igaw ja terawamalt kui enne parandamatu ja puine. **Õpetaja ei leidnud ümbruses hingelist rahuldust, ei püütnud seda tungiwalt otsidagi, ei lootnud elustawat wasutulekut ja arusaamist enda piüiteele.** Õpetaja jäi rahwale nagu kaugeks ja wõõraks „herrasmeheks“, kes sagedasti ka heatahtelise piüidmise peale waatamata ei suutnud tabada inimeste hinges wastawaid keeli, et suggereerida enda tahtejõuga. Sina oli wõtnud tungi süweneda maaelu huwidesse. Olid pimestanud filmi linnaelu kofekteeritud pildid, mitmekesised eluwõimalused. Dekoratiivne petteilu. Noor õpetaja piüiab maaelu igawuse wastu tröösti leida: põgeneb wabal ajal linna wõi mujale: kui aga saaks tüütawast ümbrusest kaugeemale. Koolimajade õued lohkawad juwel umbrohuft, aknad tolmunud, uksted sulutud, wanemast ajast alale jäänud wiljapuid kiratsemad (nooremad õpetajad ei tunne huwi aia töö wastu), nagu maha-jäetuna pakutud koolimajad kurba pilti. Õpetaja on suweks kuhugi waimu kosutama läinud.

Sagedasti ei leta aga maaõpetaja en-

dale suweks kuskil kosutawat ja wärskendawat puhkekohta. Sihita hulkudes kaob aeg käest. Siigisel tundub hinges weel suurem wäsimus ja tüdimus, mida suurendab kahjutunne, et hulk ilusat aega nii kasutult kadus: õpetajal puudub tööleõhutam sude maaga, kuna teiselt küljest jälle waimliste huwide rahuldamiseks wõimalus puudub. Kewadel koolitöö lõpul ei tea õpetaja, kuhu dieti minna.

Moodne hingeteadus tõendab, et hoogsalt ja kaasaelawalt waimlist tööd suudawad teha ainult need inimesed, keda waldab hea tuju, nooruslik usk kordaminekusse, keda ümbrus elustab rõõmsale meeolule. Rahulolematus enesega, wõistluse ja seltskonna puudus sigitab kurwameeljust häwitab enesekriitika, loob isemeelsuse, haiglast enesearmastuse. Mõne aasta järele muutub ka koolitöö tüütuseni korduwaiks, wastumeelseks, wäsitawaiks: „Käib närwide peale“. Nooremad õpetajad hakkawad wäljapääje teid otsima: õpiwad edasi, kaowad kõrgematesse koolidesse, leiawad linnadesse kohad. Nii on maalt järjest põgenenud energilisemad jõud. Linnades awaneb nende wõimistele enam wastutuleikum ja soodsam pind. Teised aga tunnewad maal lämbumist, waimlist tühjust ja põgenewad esimesel wõimalusel. Linnas petawad lootused nii sagedasti. Kuid see ei ole inimene, kes ei elaks lootustega.

Kurwem tundub just nende õpetajate waimline saatus, kes aastateks maale jääwad. Ühed nendest harjuwad maalelamine mõttega: muutuwad nii ütelda „rahwameesteks“. Juhiwad seltsielu, afutawad laulukoori, joowad warrudel ja pulmades sõbralikult kaasa, on kirgised jahimehed, maaharijad jne. Nendel on oma lähema ümbruskonna peale tuntaw mõju. Head õpetajat peetakse nagu „külluse sarweks“, kust puistatakse head nõu, raamatutarkust, tõtt ja nalja küll wanale küll noorele. Et aga õpetaja mingi „külluse sarw“ ei ole, siis tabab teda warsti kriis. Maaõpetajat wõiks wõrrelda wilja puuga, mis kord küll sündsasse mulda istutatud, kuid mille eesti pärast enam keegi ei hoolitse. Wodatakse ainult iga sügise wiljakat saaki. Hoolitsuse puudusel wananeb aga wiljapuu warakult, saak hakkab äpardama. Wiljapuu muutub sarnaseks metsapuule. Nii ka maaõpetaja. Mõne aasta töötamise järele ei suuda ta enam ümbruskonnale midagi uut pakkuda

ega ütelda, efineda mingi elustawa uuen-
duswoolu mõttega. Paremal korral im-
poneerib õpetaja weel iseteadlikuma üles-
astumisega, wälise wormiga. Õpetaja ei
o'e ümbruskonnas enam juhtiwaks
jõuks, eestwedajaks, uute teede rajajaks,
waid ta sammub ümbrusega wagusalt
ihes. Negamiisi harjub ümbrus õpetajat
niiwõrd omaaoliseks pidama, et temalt
enam midagi uut ega enesest targemat ei
ootagi. Ja wiimaks pole kaugel aeg, kus
hakatakse soowima „ajakohasemat“ meest.

Kurb tõde tundub selles, et paljud
õpetajad sedita tagasiminemist ei märkagi.
Kümme tööaastat wõiwad juba maaõpe-
taja muuta omapäraseks wõitluswõime-
tuks tüübiks, waimlikeks inwaliidiks, fe-
da ei paranda päraft ka kulk aastaid kul-
tuurelu feskfel. Maaõpetaja on harju-
nud rääkima liiga õpetlikus toonis, ilma-
aegu kordama mõtet, nagu näeks ta enda
ees kooli klassi; ümbruskonna „kõige tar-
gema“ mehena on ta wilunud kõnelema
teatawa üleoleku tundega, waturääki-
misest loobuwa i'eteadwusega. Maaõpe-
taja mõtleb liiga palju ühilduses ja pida-
des mõtteid enda leidusena kalliks, püüab
ta neid igal wõimalusel kuulajatele refla-
meerida rohketel warjatfioonidega, õrne-
tuses aga teadmatuses, et inimesed teist-
sugustes oludes nende mõtetega temast ju-
ba ette on jõudnud. Ei räägita pea kusa-
gil nii „põhjalikult“ ja . . . nii igawalt,
kui maaõpetajate koosolekutel. Korratakse
ja teifendatakse mõtteid alalise kartusega,
nagu ei saadaks nendest aru. Ainult kõ-
nelejat ennast õhutab mõnutunne, et ar-
wamine nii kõikl'gelt kuuldawale tu-
leb. Kuid kuulajad haigutawad. Tundub
nagu jookfifid sahariinmagusat limonaadi

Wene tsaariaja wõimupäewad on ka
meie maaõpetajatele kõigepahemat paran-
danud. Nastate jookfifil kogutud meele-
kibedus ülbete direktorite ja inspektorite
wastu waja nüüd nagu wälja „higista-
da“, kuid see rahuldamine läbielatud kan-
natuste eest awalduw sagedasti mõttetul
kõmbel. Maaõpetajad ei ole wabaneda
suutnud iseäralisest umbusalduse ja wae-
nutundest igasuguse ülemuse wastu, kuigi
see ülemus nüüd põhjalikult muutunud
on. Et praegu demokraatiline wabadus
mõndagi rohkem lubab, fiis pörkawad pea
igasugused korraldused „ülemalt“ poolt
õpetajate juures arwustusega ja kahtle-
misega kokku. Saadab maakonna walit-
sus õpetajatele palga foju kätte, fiis saa-

detakse haridusministrile protesti kiri, et
miks junnib see õpetajate kulul, tõstetaf-
se pedagoogika klassi lõpetajad seminaris-
tega ühe pulga peale, — jälle protestee-
ritakse. Iseloomulikum paistab filma, et
maaõpetajate eluhuwid liiafs awaldamad
aatewaejust ja matseid püüdeid. Kongres-
side ja koosolekute esimeheks päewakorra
punktiks sei'ab ifka palgaküsimus. Sage-
dasti ei jõutagi sellest kaugemale. Waiel-
dakse lõpmatult palgaliikide arwu j. m.
astmete üle. Nõutakse järelehjätmatult uusi
liisafid, kangekaelselt tähelepanemota jät-
tes teiste riigiteenijate palgaolusid, mis
sagedasti halwenad.

Elu on maaõpetajalgi kibe, kuid ma-
janduslise surwe all kannatawad pea kõik
palgasaajad. Maaõpetaja junnib ennast
aga uskuma, nagu tehtaks talle järjeft
ülekoht ja laadib ennast arwustawate
mõtetega, et neid esimesel filmapilgul
mingi riiklise korralduse wastu juhtida.
Sel ajal kui õpetajate liidud waidlewad
lõpmatalt palgade liigitamise üle, sam-
mub elu kiirelt nendest mõõda.

Maaõpetajad on suure töö ära teinud
hariduse ja kultuuri tõstmiseks, kuid nad
„kuluwad“ sellele tööle juures kiiresti, läh-
wad rikki nagu õna konstruktfiooniga
tööriist, mis hoollitsemist ja parandamist
nõuab. Tuleb aegajalt uuendada rat-
taid, wedrusid.

Kui tahetakse, et õpetaja peab maa-
elu kultuuri edendamaks ehk vähemalt kooli-
töösfi ajanõuete kohaselt töötama, fiis
peab ta tingimata kuskilt ammutama us-
ku enese wõimisesse, peab mingi kõmbel
ühendusel seisma teaduse- ja kirjanduse
eduwooludega. Wiimased aastad on aga
maaõpetajaid tagaspidi kiskunud. Erne-
malt omandasid õpetajad waimutoitu wä-
hemalt wenekesl'ist kirjandusest. Wene-
maal tärkas juba aasta 10—15 eest edu-
meelne koolikirjandus. Nüüd on see kadu-
nud — ajast maha jäämas. Õpetajad sil-
mitsewad wahest kurwalt raamatuid, mis
juhtumisi alale jäänud. Sakfakeselset kir-
jandust leidub meil wähe ja ta on palju-
dele kättesaamata. Maaõpetaja kannatab
waimlist nalga, rahuldades ennast ainult
ajalehtedega.

fiin tuleks agaralt samme astuda, et
waimlise närbumise taud nooremate jõu-
dude hulgas järjeft uusi õhwruid ei tabaks.

Elustawat waimutoitu suudafid pal-
kuda kõige mõjuwamalt üldhariduslised
uwikursused. Kaswatusteadus, hingetee-

duš, kirjanduse ajalugu, kirjanduse filosoofia, kultuuramaade koolide arenemine j. m. s. leidku käsitamist teaduslikel kujul. Opetajad nõudku, et neile pakutakse tõsist teadust. Suweks wabanewad mitmed ülikooli jõud. Esiolgul wõiks ettelugemisi pidada kodukeele kõrwal ka Wene ja Saksa keeles.

Onnetu mõte on aga neid kursusi korraldada juwel kuskil suurlinnas, kus tolm, palawus, umbesed ruumid teha loiuks teewad ja töö wäsitawaks muutub. Kursused peaks toime pandama wabas õhus, kuskil mereäärtes suwituskohas, ühendades tööd mitmesuguste spordi ja meelelahutuse võimalustega. Hoopis tagajärjerikkamalt wõiks töötada näit. Pürital, Haapsalus, Kuresaares kui Tallinna tolmuste ja palawate müüride wahel umbes reaalkooli jaalis. Arusaadam, et siin riik peab kaasa aitama.

Teine ettewõte, mis suudaks maaõpetajaid koonoada ja lähendada, on ühine kodu, mis asuks pealinnas. Müüd sõidawad õpetajad maalt linna selleks, et õhtul „Estoonias“ waadata mõnda operetti ja siis jälle koju tagasi sõita, mölgutades kurwapoolseid mõtteid. Opetajate kodu võimaldaks aga paljudele omawahelise kokkusaamise, mõtewahetuse. Kodu kokkujookswad ühendusniidid seoksid aga õpetajad koolielu sündmustega „kursi“. Siin asuks juurem raamatukogu, siin saaks õpetaja ülewaate koolikirjanduse arenemisest jne. Pühade waheajal wõiksid siin maaõpetajad kuulata ettelugemisi.

Haridusministeerium leiab võimalust wälja anda sajad tuhanded, isegi miljonid ainelise wanawara kogumiseks, abirahadeks jne. Opetajate kodu tähtsus ei tohiks nende toetuste kõrwal warju jääda.

J. P r i i m e l.

Opetaja wahetord õpilastega.

Mitte noorjoo liikumist ja keikfooli ülemaid klasse ei puuduta järgnew kirjutus, waid algkool, kus õpetajail ainult nooremate õpilastega tegemist.

Minemiku pärandusena on meil jenni piisunud õpetaja ja õpilaste wahel, nii ütelda „ametlik“ wahetord. Siin on juba õpilastes juurel mõõdul kaduma hakanud see hirm, mis tekitab neis õpetaja lähewemisel haurwaikuse ja wärina, mis sulgus õpilaste suu õpetaja ees. Kuid ei ole weel kadunud kartus, mis takistab õpilast tarbekorral õpetaja toarst awamaist, õpetajalt huwitawa asja kohta seletust pärimast. Weel ei ole moodis meil, Gestis, et õpetaja esineb õpilastele wawema seltsilijena, kellele kõik juletakse rääkida, kellelt kõik küsida.

Uueni pedagoogika nõuab, et õpetaja olgu ka wahaeagadel laste hulgas, juhtigu nende jutuwajamisi ja manguisid. Meil on aga weel karwitusel „uhhitelstajad“, kus wiibwad õpetajad terwed wahetajad, õpilastest eraldatuina, teadmata misjuguised jutud, misjuguine tegewus ja misjuguine meeleolu on õpilastel.

Meie õpetajaskonna wanemad traditsioonid nõuawad jarnaseid juhteid, just korra, distsipliini pärast, mida ka uuendatud koolis wististi kõrgelt hinnatakse. Surmawaikne klass on selles juhtes ideaal. See

wõimaldab õpetajale rahuliku töötamise, hoiab kõrwaliste takistuste, jeganiste eest.

Uga kes suudab paremini niisugust korda klassis luua, kui just see õpetaja, keda lapsed kardawad, kelle pilk hirmu äratab? Niisugust mõju ei saa awaldada ükski laste wawem seltsimees ja sõber, waid ainult õpetaja-ametnik, kabineti mees, kes ilmub õpilaste ette ainult tunni ajaks. Korra, distsipliini loob ta awa.

Asjata piilib küll niisugune õpetaja täiel mõõdul läbi wiia keda õilitarwilikku me-teedikist korraldust, et õpilased teda küsimuse-tega üle küsiks. Nimult küsitud õpilased julgewad areldes mõnda neid huwitawat küsimust ette panna, kuid needki mitte alati.

Õpetaja, kes esineb lastele wanema seltsimehena, kes nendega wahaeagadel mängib, naljatab, otstarbekohaselt laste jutuwajamist arendab, wõi ise jutuwaineid algab, suudab wawalt luua niisugust korda, mille kohta öeldakse, et klassis uduwule mahalangemist kuulda wõiks. Sattab ta täielikuma korra poole piibuma, siis peab ta fagedasti keelama laste eneseawaldusi. Sõbralikku keeldu, mis hirmu ei ärata, täidetakse lahkesti, kuid unustatakse pea. Keelamine peab muutuma waljumaks, kuid rahutumaloomuliste laste waikseksündimiseks ei ole peale hirmu ühtegi mõjutwat abinõu. Kui lastel õpe-

taja-jeltfimehe vastu kartus puudub, mis ju loomulik on, siis tuleb neid täielise korra ja raskuse loomiseks viimaks waljusega junda ja effiiaid karistada. Siis häwimeb aga peagi algatatud sõprus elawamaloomuliste laste ja õpetaja wahel. Sõbrana wõib ta soowitud ideaalset distsipliini ainult lihtsejeks ajaks tätte jaada, kui lapsed heasoowusest õpetaja vastu tema soowi püüawad täita. Wabatahtlijelt ei suuda nad aga seda kaua teha.

See maajab esimehes joones koolide kohta, kus õpetajal ihes tunnis ja ihes toas mitme klassiga (jaoskonnaga) tuleb töötada, kus muist õpilasi tunnitalal iheisewaid ulesandeid täidawad, nagu see harilik enamas jaos maakoolides. Ei kahtle, et iga tõsine õpetaja õpetuje all olewas klassis juba ainult tunni huwitusega tarwilise korra loob.

Ma ei taha mitte distsipliini vastu rääkida, kuid olen siiski n. n. „raudse distsipliini“ vastu, mille loomine surmab igasuguse sõpruse õpetaja ja laste wahel ja sellega õpetõõle kasuks ei wõi olla. Uhte asja peab aga küll õpetaja küllma ja ametliku tooni kasuks ette tooma, j. o. et õpetaja selle wahekorra juures, ijaarawis koolides, kus olude tunnil mitme klassiga korraga peab töötama, isiklikult wõhem kannatab: ta on autoriteet, peab oma mõju alati kerge wawaga maksmas, sõnakirummine on täielik.

Olgu märdatud mõned nähtused, mis esile toob niisugune kodune wahetõrd, kus õpilased igal ajal julgewad õpetajalt huwitawatest asjadest küsida, ja oma wastuawamistega esinewad ja õpetaja ees wõhematti hirmu ei tunne. Nende huwitawate mõttewahetuste kaswatusliku otstarbe juitres ei wõi keegi kahelda, kuid halwa ümbruse mõjul rikunud lapsed wõiwad tarwitada õpetaja lahust ja wastutulelikust ning kodust wahetõrda õpetajaga selleks, Uet parajal puhul jüandmata wõhustega teisi naerma ajada, 2) et õpetaja tarwilikka nõudmisi täitmata jätta, kui need ei meeldi ja 3) et lihtjalt jonna ajada, vastu hakata.

Peaagu iiksti kool ei ole niisugustest rikunud lastest päris puhas. Maal leidub niisuguseid kõige rohkem suurtes, perekates mõijates, kus kõiksugu alupõhed juuremal

mõõdul kuulda ja näha ja lapsed wanemate ajapuudusel ula illes kaswawad.

Tuleb ette, et mõni rikunud laps ihegi mõijliku wastusega, kui see talle kasulik ei paista olewat, rahule ei jää, ja õpetaja wastu jonnakalt kiisu ajab. Sõnalise õpetusega jün asja ei paranda: kiisuajaja tuleb karistuseks wõheks ajaks teistest eraldada. Kuid see ei heiduta trahwitut harilikult niipalju, et ta teineford jälle mõnel lubamata wiisil ei esineks, ja õpetajal tuleb temaga alalijelt kannatada. Meil puuduwad asutusjed kõhlijelt rikunud laste jaoks, koolist wõhjaheitmine oleks tema kaswatusjele kahjuks ja mõiks ainult kõige wiimase hädaabinõuna ette tulla.

Niisuguste laste wanemate poolt leiab õpetaja harwa tuge, sest need on lapse eluwiijside vastu harilikult iiksoijesjed. Sõnakulmata õpilase kojusõatmine ja wanemaga jeltjis tagasiikutjumine toob õpetajale mõnigi ford pahandawaid kirju: „lajel pole jüiid; osta jalandõusid muudu kooli ja kodu wahet jooosta; trahwige, aga ärge jaatke koju“ jne. Mõni pahur jaab sellega tõime, et kodus waletab ja õpetaja jüiidlaseks teeb, aga wanem mitnefordjegi kutje peale koolimajasje ei ilnu.

Seisuford, kui tänawa kaswatusje läbi rikunud laps nagu „tajuks“ sõpruse ja lahuse eest, vastu hakkab, on õpetajale kõige libedam, mida wõib tulla uue kaswatuswiisi tarwitamine: küllmast ametnikust jüidandlikuks jeltfimeheks, sõbraks astummine. Õpetaja, kes on wõõram, küllmem, loob hirmu ja alandustunnet ka kõlmatute kaldumustega lastes ja on kaitsitud ulemalkirjedatud meelelibeduste eest.

Õnneks on rikunud ja halbade kaldumustega lapsi harilikult iikfikud. Suurem osa õpilastest oskab õpetaja headust, sõbralikkust ja jüidandlikust õieti hinnata: on ustawad, sõnaküellelikud, awalikud, jutustawad kõigest, mis teawad, päriwad nii palju, et iga ford wastatagi ei jõua. Nende keskel wõib õpetaja enmast iiktagi mõnel filmapilgul õnnelikuna tunda ja rahul olla selle jannuga, millega ta ametniku seisufõhast alla astus -- laste iigemaks sõbraks.

Ed. Bertmann.

Weel koolist ja kodust.*)

Kooli tegurid — õpetajad, õpilased ja lastewanemad — olivad viimases ajal wastastikku läheneviseks ja üksteisest arusaamiseks teed. Kuigi pikkamisi, siiski omegi näib asi edenemat. Raskemaks tahtusteks, mida võtta tuleb, on jeltškonnas walitsem traditsiooniline, ajalooline usaldamatus, tihti waenulikkus kooli ja selle tegeleste wastu. Õpilased nurisewad õpetajate üle. . .

Wastastikku süüdistused ja rahulolematuus on niijama wanad, kui esimesed primitiivsed koolid ije. Juba muistisel Greeksmaal kaebasid õpetajad, et wanemad nõudwad mõimatu aupakkumist ja lubamata pehmust oma laste wastu, kaitsjewad neid alati õpetaja ees, tajuwad kitsilt õpetaja waewa ja iga tühja põhjuse pärast wiitwad lapje ühest koolist teise.

Neist kaetustest paistab ka, misjuguiseid etteheiteid õpetajatele wanemate poolt tehti. Reikajal oli kõik hea, mis koolides tehti, jst seal õpetasid wainulikud mehed, wagad hingekarjased, seal tõusid wued õpetajad, niijama wainulikud. Alles unemal ajal hakati tagantjärele mõimama kehaegseid kooli, kus skolastika walitsem, waim ja individuaaliteet rõhutatud said.

Kui niilid meie aja süüdistuste juures peatada, siis paistab ilma kõige pealt jee asjaolu, et nad kaugel, süüdistamata seljatagant kõrwu kostotawad ja alati liig kirglijed ning färedad on. Siikilf kokkupuutumine wastasega walab nagu külma wett kaela, mis rahustawalt mõjub; jee ei tule kaugeltki mitte wiiskujest ja argdusest waid jellest, et ka teise õigusi tunnustatakse ja oma mõtete ning arwamiste põhjendamatuft märgatakse, ka jellest, et fireb kustuwad, kui rahuliku meelega ehk tulise wastasega kokku puutuwad. Nii siis — kõige jämedam mõimkajab seal, kus need, keda mõimatakse, ei kuule ja kus inimesi hulgana koos, nagu jeda on õpilased koolis ehk alamametnikud oma ülemuse seljataga.

Kauegheisjad on aga tihti erapoolituid, jst nad seisawad ka tõest enesest kaugel. Keda peab ijeärans lastewanemate süüdistustest arwama, jst kunni wiimase ajani oli perekond koolist eemale jäänud; mis koolis tehti, jündis, mi ütelda, „kinniste uste taga.“

Lastewanemad nägid ainult õppetöö ja kaswatusse warjukilge: raskust, mida jünni-

tas lapjele koolis jeketatud õppetükide kodune walmistus, kirjalkiruis tõis wigade arm, tunnustustel halwad numbrid ja märkused, kus fitus puudus, mida wanemad mi wäga ootfid ja lootfid; peale selle märkasid lastewanemad noorjooos rõhutatud meeelolu, loidu olekut, argust ja kartust, teijest küljest aja — üleemeelikust ja pikkamisi õpetajate aadressil.

Need ja mitmed teised warjukiljed ja wead tundusid koduses elus, kuid nad ei annud kaugeltki õiglast pilti jelle üle, mis koolis tõepoolest jündis. Kaugel eemal seistes, ei mõinud wanemad küllalt õiglastest õhus-tada, kui otstarbekohajelt jündis kaswatus ja õppetöö, ei mõinud näha, et õpetus pole juugugi kahe waenulise laagri junnituid ühistöö, et õpetajad harilikult õpilaste jõuga rehkendamad ja omis nõudmistes mõõdukad on. Harilikult teadsid wanemad wäga hästi karistustest, trahwidest, noomitustest, wõib olla ka terawatest ütelistest; aga kõik, mis nägemata mõjul ehk jöbralikul, julgustawal taetufel ja õiglase mõõdupuu tarwitamisel (mis juugugi kerge asi pole!) jündis, kõik jee ei ulatunud kergelt waatlewa ja lapfikult egoistliku noorjoo teadwuspinnale, weel wähem kiitust leidis jee kodus.

Ilmaelu on juba kord jarnane, et siin mõndagi head wastu mõetakse kui ijeenejst mõistetatwat, loomulikku ja tarwilikku nähtust, kuma aga wäikene weakene wõi pahe harwa terawa huffamõistmise eest pääseb.

Kui õpetajad teaksid kõikidest neist halbadest eeldamistest ja elawatest eelarwamisest, mis lastewanemate ringkondades nende kohta liigunad, siis mitmed jügawa rahulolematusega ja kibedustundega jündames taganejfid omaft teenistustest, õpilastest, koolitöö kõrgest ulesandest ja otikfid enesele kujagil mujal kistja, nägemata ja kuulmata teenistuse, ilma kõrgete kohusteta, ilma jeltškondliku tähtsujeta, kuid ühes ka ilma ijkiliku tänamatusjeta. Siis pääjefid nad wanemate ja laste kustumata wõha alt, kes näetwad koolis tugewat jõudu, mis waenulik nerde mureta elule, midagi kurja jaatusse taolist, kellega taamis wõidelda, keda peab kartma, kelle üle peab õhkama ehk hambaid kiristama. Nga äpardus on siis jelle waenulise jõu awalbus, õrme puhul ei tunta aga tänu.

Üleilidijest mõimu ja junnamise koorist kälawad järgmised üfikud jüüdistushäaled.

Õpetajad tegetwat oma töö mehaanikiselt,

*) Waata „Kaswatus“ 1920, nr. 4 j. t.

fiilmalt ja tuimalt, olla noorjoo vastu pedantlikud, väiklased, röömustawat juugade ja puudulikkude vastuste üle, olla õiglusteta waljud omis nõudmistes ja töö hindamises, tundvat lõbu laitmisest ja trahvimisest; õpilastega ümberkäimises olla alati tujased, tuimad, karedad, hingeta, aualned ja fangefaelised, ambuüflikud, wiisakujeta ja jämedad, foormawat õpilasi raste tööga jne. Nakkad arwawad, et nende lastega halwasti ümber käiakse kadeduse pärast, waejed — et põlguse pärast. Poliitiliste ja ujuliste parteide liikmed kurdawad, et nende lastele jeda, j. o. parteilikkust ja usklikkust alati märke antakse ja ette heidetakse. Üleüldse arwatakse, et õpetajate lõpuotkujes põhjenerwad juhusliste ja üsifikute õpilaste tööde peal, et nende hindamine on puhtwälistpidine, et nad ei märka paranemist halwade juures ja usinust nõrgemate juures.

Mis puutub õppetawadesse, siis leitakse ka siin palju lollusi ehk wõhemalt palju üleliigset, juhuslist, ebaohast ja ebapraktikalist.

Pedantismisega nimetatatakse jüüdistajate poolt juba lihtjat walju printsiipide läbituimist, tähelepanu nõudmist mitte ainult tähtsate, waid ka wäiksemate asjade ja küsimuste juures. See, mis kütsumata kaswatajatele näiks olemat tore kaswatusline meetod ja loomulik wabadus, tooks õpilastele aga tõepoolest juurt kahju, pealiskandjust ja lohakust. Noorus peab ustaw olema ka wäikeses, muudu on tal pärastpoole raste juurtes asjades ustaw olla.

Kes on puhta teadusega tegemist teinud, peab kui palju iga nurimise juures pedantlikkust ette tuleb; seal aga hüütakse jeda teaduslikuks meetodiks ja auwäärt nähtuseks. Ka kaswatus on teadus, ka siin wõib pedantism wahel hea ja tarwilik olla.

Kui räägitakse õpilaste tööga foormamisest, iseäranis õppeüfkkude walmistamisega kodus, siis peab ütleva, et wiimase 100 aasta jooksul on õppetundide arwu märksa wähenatud, kaetused nende rohkuje üle on aga ootamata kombel kaswanud. Tõepoolest koduse töö raskuse juures ei ole jüüdi mitte töbrohkus, waid mitmete õpilaste juures nende wäheine töowõime ja ebaohased perekonnaolud, mis wäljised, kui siemised. Sgatahes on hoopis efiarwamine see, kui lootakse, et kogunisti ilma koduse tööta läbi saab, et õpetus peab ainult koolis ja tunni ajal jündima, kodu jaoks jäägu kerge kordamine, raamatust mahafirjutamine jne. Et Selle töö kõrwal, mis koolis õpetajad ja õpilased üheskoos teewad, peab tingimata iga üfifil õpilane üfifinda tegetw olema: tõsine

isiklik töö siin, wõib olla, just algabki, kuna faritudel käimine (õpetaja najal ja abil) wõib õpilase wira wale arwamijele ereise waimuannete ja jdu kohta. Paljas kordamine on juba sellepärast kahjulik, et ta tööhimu ei ärata, kuna noorus heameelega armastab oma jõudu proowida. Eriseharimise ja isetegemise juures, mida müüd ikka rohkem ja rohkem nõutakse, peab tingimata ajat leidma ka iseseiswale tööle.

Wale on ka arwamine, nagu püüaks õpetajad emeste kaelast oja töörasekusest õpilaste selga weeretada, kui wiimastele koduseks õppimiseks tööd antakse ja õpetajad ainult küsitawad, mis õpilased kodus leidnud ehk meeles pidanud. Oskamatuse tõttu tarwitati wanasti küll wabest jeda teed, kuna aga müüdi alataja üfifikute ainete õppetwiiside kallal pead murtakse, kaalutakse, otstakse ja arutatakse nii ajafirjanduses, kui raamatutes, nii jeltjüdes, koosolekutel, kui ka üfifikutes waimsetes töötubades. Sga üfifil õpetaja wõib kaebada selle üle, kui raste on tal kõige läbi lugeda, mis tema ainesse ja selle käsitluswiisijse puutub. Kuid eemaljeisjad igatahes peaks aukartujega ja tõsijelt waatama selle hügla töö peale, mis laste kaswatuje alal tehtud ja tehakse. Wõrdluseks waadaku ehk tuletagu meele igauiks, kui palju wäljst lihtjustamist ja sijemist jüwendamist wiimaste aastakiimnete jooksul on ära tehtud ajaloo õpetamises ja õppimises, niijama ka maadeteaduses, loodusloos j. t. Kui palju üfifisi ka weel müüdi murijetakse, et rohkesti nimesid ja aastaarwusid tuleb meeles pidada, just nagu oleks see raste koorem juhuslikult, omawolijijelt õpilastele kaela weeretatud, aga mitte tarwiliku ja tõsijse teadusliku otstarbe jaawutamijes! Tõelikut on wiimaste 10—20=ne aasta jooksul nii palju „lühendusi“ tehtud, et laiemates „haritud ilma“ ringides ehk nähtus ilmijis tuleb, nimelt ei tunta ajaloolijisi üfifid, siindmuft ja ajajärkijisid, kuna ometi meie aja kultuur- ja terwe ilm selle minawitru peal põhjened. Jlna kindla teadumijeta ei ole inimesel õiget arusaamist ümbrijerwast elust, tema mõteted ja haritused ei ole küllalt kaalitud, tal puudub see wundament, mis noores eas rajatakse parastijse teadusentmpli üleschitamijes. See, muudugi mõista, ei puutu mitte ainult ajaloojse, mille ille juhtumijst wanevad kõige enam nurijewad, waid ka maadeteadusesse, loodusloosse, keelteõpetamijse jne., kus igalpool lihtsus, loomulikkus ja näitlikkus efiimejele kohale seatud.

Sga aastaga kaswab tundide arw, mis õpetajad pedagoogijste küsimuste arutami-

jeft ja otjustamijeks kuulutamad, ühes jellega kaswawad ka nõudmised, et õpetajad hoolikalt ja korralikult tundide wastu walmistaffid. Peale selle müüd niijama, kui waremalt, nõutakse õpetajatelt ütlemata raskest ja piinlikku tööd — õpilaste kirjatööde parandamist. Kuna õpilaste arv suureks on kaswanud, siis mõib juba see wäsitaw hiiglatöö, mille jarnast teistel tööaladel ei tunta, üffi juure hulga elurõõmu ja wabadust õpetajalt röömida, mõib piinatambriks muutuda, kus wiibitakse siiski püha õigluse ja korrektuse printsiipide pärast. Juba see töö üffi mõiks ja peaks lastewanemaid tagasi hoidma fergemeelsetest otjustest, huffamõistmistest ja nurijemijest, kuid kahjuks siin ilmas oleneb auwäärtus ja austus ifka millegist muust, kinnagi mitte aga ennastjalgawast wäikest tööd nelja heina wahel. Tekib küsimus: kuis mõiwad siis lapjedõpilased neid ifikuid austada, keda nende wanemad ei austa? Kuudas mõiwad õpilased hooljad õppimises olla, ku nende lähemad sugulased ja perekonnaliikmed nii ütlemata palju umbusku ja kahtlustamist õppuie wäärtuse ja ulesande ning illepea kooli nõudmiste wastu aratamad?

Nii õpetajad kui koolid on ühe oja jeltse-konna silmis kui mõõdapääsemata kurjus. Sellepärast ka juurem oja pedagoogilistest nõuetest peetakse, nii perekondade, kui õpilaste emeste poolt, pahedeks.

Kui tahajime kõik ules lugeda, mida õpetajatelt nõutakse, siis jaakime küll tehastatud inglifiku. Õpetaja peab ennastjalgawalt truu olema oma kohuste täitmises, nii wäikestes kui suurtes, ta peab põhjatu kannatlik olema, kõrgemal seisma ifiklikust auhaamamistundest ja äritusest, ta peab tähepanelik olema, kes kõik igal filmapiikul näeb, õiglase igal ajal kunni pedantismini, ta peab oma õppeainet wäärnamata ja kõige täielikumalt igal ajal teadma, kindel ja ojaw olema õpetuswiisid, kaitseta keelt tartwitama, eeskujuks olema õpilastele, nii meeluse kui kombete poolest, peab hingelift noortjugu tundma ja mõistma, peab olema tahtiline, heatahtlik, waimlijelt elaw jne., jne.

Mõiki neid omadusi nõutakse õpetajalt ja pealegi mitte jeltsekonfliktus elus, kus näituseks kohtuniku, ministri ehk waimuliku tegeuus koondub, waib wäikes toas, küpsemata ifikute ees, kes weel inimese wäärtusest tõijelt lugu ei mõista pidada ja kes asjaolude junnil jöbralikku wahetorda ei näi kalduwat. Sellepärast ei tule imestada, kui mõnda neist ideaalsetest nõuetest ei näi leiduwat

õpetajas. Piihapäewa meeleolu ei ole igapäew meie jiidames, ijeäraniis kui ta nädalad ja aastad peab kestma.

Tõji — mitmed õpetajad wäljaspool kooli, uulitjal ehk mujal erapooletul pinnal näiwad wäsinud ja kahgid, mõnede arwates koguni täis fibedust ja jappi, paremal korral täis kuwa tõjidust. Kuid see tõjidus kõigis tema wäljendustes ja warjundites ongi walitud koolitöö loomulik tagajärg, mis ford ometi nii wäga austatawaks ja meie rahwale tungiwalt tarwilikuks jaab tunnistatud.

Siiski ka õpetajate seas mõib leida elurõõmijaid ja jeltse pilguga optimiste ning inimkonna ja noorjoo jöpru, kuid „suures ilmas“ ei peeta neidki normaalseteks inimesteks; ka nemad peamad kannatlikult pilfenaeru ja tagajeltja hrrwitamist tunda jaama. Peale selle mõib olla, et need, kes uulitjal wäsinud ja roidunud näiwad, keda jeltse-pärast on, et nad uulitja ja jeltse-konna lahast elu põlgawad ja eitawad, kuna nad kooliruumides wärsked ja täis elawust on. Koolis kuulutatud energia ja elawus toowad küll ka reaktjioonina wäsinuse ilme näole, kui õpetaja uulitale astub. Ka kohtunif, kes päewas 60 protjessi läbi arutawud, muutub masinlikuks, hlabloomilijeks, niijama haawaarst ehk waimulik omal alal. See on oma ne igale inimesele igas ametis; uulimuliku ei wõi ka õpetajalt ega kellegilt teijelt nõuda.

Wäga loomulik, et ka meie tööpõlul heade töõijste kõrwal keimiji ja halbu leidub, kes oma paluslikku ulesannet kui puhastwerd materjalistid täidawad. Kuis mõiks teijiti ollagi! Megajalt igas teijes kõrges ametis imawad kuritegijad, jöna tõijes mõttes; neist kirjutatakse ajalehtedes, imestatakse kohtunult . . . Nii igalpool, ka koolipõlul.

Mis kunni wiimase ajani õpetajaskonna ja lastewanemate wahetorra põnewaks teeb, on see kurb nähtus, et õpetajad puutuwad lastewanematega harwa, enamasti piinlikkudel filmapiikudel, kofku, kui näituseks wiimastele kirjalikult teatatakse nende laste mõngast ebasijõudmijest, halvast ulespidamijest, oodatwast karistusest, koolist wäljakeitmijest ehk teijeks aastaks sama klassi „istuma“ jätmijest jne. Kõrjed kooli pidudest oja wõtma tulla ja nende wälispidime hiilgow koordamine ei juwda siin tawakaaluks ja täiwurjeks olla.

Kui uue õpilase wastuwõtmiie puhul arwesse wõetakse ainult ka erudime koolitunnistus ehk tehakse mõned liihikejed, kuwad märkused, kui wanemate juhustlikkude wiiji-

tide peale maadetakse nagu segava ajaraiskamise peale, kui õpilaselt nõutakse ainult neid teadmisi, mis ametlikkudes eeskirjades ette nähtud, ja lapse väärtust hinnatakse üksi õpetaja taskuraamatus leiduvate puudulikkude vastuste ja wigade arvu järel, kui jutt on ainult sellest, mis õpilane peab ja jummitud on olema (mitte sellest, mis ta on), siis jarnased kofkupuumismised ja mõttewahetused õpetajate ja lastewanemate wahel, muidugi mõista, ei paku juurt lõbu ja ei õhuta jarnaseid wiisiite kordama, niisama nagu siis, kui wanemates nähahe laste süütegude kaitsejaid ja toetajaid. Kahtlemata nad tihti teenwad jeda, kuid läbirääkimiste puhul peab sieti ettewaatlik olema seletustes, otfides iihiseid ja kõige parentaid abinõusid wäärnähtuste kõrwaldamiseks. Peale selle peaks hundi iga iikfiku õpilase indiwiduaalse awenemise kohta selgem ja juurem olema, lastewanematega iimberkäämises aga wõimalikult rohkesti wiijakust ja lahkust iiles nädatama. Koolijuhataja ije ja ka iga iikfif õpetaja peaks igapäew wähemalt tund aega lastewanemate wastuwõtmiseks piihendamata ja walmis olema nendega kokku puutumata ning mõtteid wahetama mitte ainult kuitiikistel iilmapiikfundel iikfikute õpillaste elus. See tõmbaks wanemaid koolile lähemale, kui nad jenni on olnud.

Wanemad omalt poolt wõikfid rahkem, kui jenni, teha koolile liginemiseks, wastastikku ufalduse äratamiseks. Sieti wähejed tarwitawad kõikidele awatud wõimalust õpetajaga wõi koolijuhatajaga läbi rääkida igakord, kui kahtlus tekib, kui usatakse, et õpetaja eikib arwamistes teatava õpilase kohta. Sjarilikult iikka lepitakse jelleaga, et näidatakse rusikat seljataga, wängelt sõimatakse kodu ja lähemate tuttawate ringkonnas, kus juures ilma pikema arutuseta lapsi õigeks mõistetakse ja süüdistatakse õpetajaid, mis läbi waenulikkus ja wõõrdumus kooli ja kodu wahel aina kasvab. Kui aga selle asemel wanemad oleks waewaks mõtnud laste kasvatajate juure minna ja järel pärida, siis tingimata oleks jõutud iihisele arufaamijele juba esimeste sõnade juures ehk pikema arutuse järel; selle tagajärjel areneks ka edaspidine ufaldus ja iiksteijest arufaamine, wastastikune kodu ja kooli toetamine kasvatuslises iihistõös. Mõlemilt poolt puudub teatav harjumus, segab endine traditiooniline wõõrdumus.

Lastewanemaid teeb tagasihoidlikuks ja hoiab koolist eemale weel wana eelarwamine, nagu jahnks need lapfed iileiildse wiija tagakiufamise alla, selle wanemad julge-

wad kaebustega ja arupärimistega õpetaja skonna ees esineda. Tõeliskult koguni haruldajed, täiesti erandlikud on juhtumised, kus õpetaja kaua omas iuidames wiija õpilase wastu kannaks, wiimasele ta ekkimist ehk kõijst iüüdi alati ette heidaks.

Sagedasti õpilased iialdawad enese tagakiufamist. Õpetaja piüiet, järjekindlalt wõidelda lapse korratu tähelepanuga ehk loogilijelt puuduliku mõtlemiswiisiga, nimetawad õpilased enese iikfiku tagakiufamiseks. Kui jarnasel korral wanemad lapsi kaitsewad ilma pikema juurdluseta, teewad nad juure ekkijammu.

Salwem peab, kui jee wastastikuse ufalduse puudus, on kooli ja kodu ebakõhane koostõõtamine. Tihti juhtub, et karistused, mis kool määranud, kodus wastukõla leitawad ja weel juuremat hirmu lapsele toowad, nii et kahetordjed karistused iüüiteoga tasekaalus ei ole. Mõned wanemad nõuawad lastest häid numbrid, nagu taju falli kooliraha kulutamise eest, omas arwamuses sunniwad lapsi iikka ja alati õppima, teistest ette jõudma, palkawad neile repetiitorid ilma wajaduseta jne.

Ei pruugi rääkida sellest, kuidas mitmes perekonnas wanemate waated kasvatusel alal iiefeskis lahku lähewad, kui wähe aega ja tahtmist neil kasvatusliste iüijumuste ja kirjanduse jaoks, kuidas kasvatus-tõõ palgatud, wahel koguni alawäärtslises tööjõu kaela meeretatakse.

Meie ajal täidab noorjugu wastu tahtmist omi kohusid ja raske on iitelba, mis siin oleneb wanemate mõjust ehk noorte enese „wabaduspüüdest“. Mõüüd ollakse palju õrnaturdelijemad noomitusete ning karistuste wastu ja palju fallimatunud õpetajate puuduste ja maneeride wastu. Wabadushung tundub reaktioonina endisele kooli iurweijüsteemile.

Ruhka teaduse iile tuntakse noorte keskel wähe rõõmu. Mõnade iikfikute, kui anormaalsete peale waatawad seltsimehed iihkelt iikewalt alla. Rahulolematus kooli wastu kasvab.

Mis tuleks teha, kuhu piüüida, et tulewikus kool igasjugu iüüidistustest waba oleks, et kodu ja kool iikfikäes käiks, noorjugu tööhimuline ja kohusetruu tõufeks?

Kohusetäitmine ja tööjundus peawad jääma. Nad õpetawad lastele enesefalgamist, järjekindlust, tõsidust. Arwamine, nagu iilmuks kõik need head omadused iifemesest pärastijes elus, on ekklik, puhas enesepetlus. Rõõitud olek laste juures peab kadu-

ma, ajel andma elurõõmsale meeleolule, wärskujele, töölõbule.

Õpetajate wahekorras õpilaste wastu peab maad leidma soojus, wiisakus, lahkus, walmisolek igat õpilast igal ajal aitama, toetama, mõistma.

Lastewanemad oma komiteede ja täisko- gude, kui ka ühikute ühikute kaudu astuge

elawasse kontakti pedagoogika nõukogudega, õpetajate korporatsiooniga ja õpilaste orga- nijatsioonidega.

Õpetajate, wanemate ja õpilaste organi- jatsioonide liit hoidku kõrgel kasmatuse ja hariduse lipp, mis lehwimas waba Eesti emakeelses koolis.

Wilhelm Mündsi järele: M. S.

Noorjugu ja täna w.

Grafordjed ajad jätawad jügamaid jälgi rahwa hingeelusje. Kõlblus on üleüldiselt langenud. Oh! on mürgitud madalate ins- timktide läbi. Teda hingab sisse ka meie kas- waw noorjugu ja ei pääse muudugi mitte te- ma häwitawast mõjust, iseäranis linnades, kus juure inimeste kogumise tõttu pahed kõige terawamalt awalduwad. Ka linna tä- nawad on oma endise puhta iseloomu kaota- nud. Neid tarwitakse kõige mitmekesisemaks otstarbeks. Ja ometi pakuwad need samad täna wad meie linna noorjoo suurele osale ainu- ese mängimise wõimaluse. Seega mõ- tab täna wad meie noorjoo kasmatusest mõju- walt oja. Sarnase „kaswataja“ töö annab iseäranis praegusel ajal, kõige halwemaid tagajärgi.

Õppetöö on lõppenud. Praegust helises kell. Esimesed õpilased tormawad täna wale; nende järel tungib warsti tihe kogu. Suu- red ja väikesed poisid liikkawad ja tonkawad teine-teisi; nad ei jõua küllalt rutu koolima- jast välja. Kuid nii pea, kui nad temast mõ- ned sammud eemal on, näib kiire rutt kadu- nud olemat. Nende sammud jääwad aegla- semaks; paljud seiwawad natukene aega grup- pides koos ja lähewad elawalt juttu ajades pikkamisi edasi; teised seiwatawad waateaken- de juures ja liiguwad ainult aeglaselt ühelt kauplusest teise juure; teised jälle seiwawad mõne käre, automobiili wõi sanitaarwankri ümber: liihidalt, kõige igapäewasemad asjad annawad sajakordset põhjust. mudishimuli- kuse wõrbimiseks. Rõunajõök kodus ei näi neid sugugi iseäranis meelitawat. Suud ja harjuntus ajab neid, mõib olla, rohkem koju kui oma tahtmine. Sest poisikese igatus pole mitte kodu, waid täna w.

Täna wad on linna noorjoo kõige armsam mänguplats. Siin on ta kaswatajate sun- dimise eest kõige kindlamalt kaitstud, siin saab tema nälg wahelduse järele kõige pa- remini rahustud ja tema teadmistung kõige rikkamal mõõdul rahuldud. Täna wad pakub

alati midagi uut. Seal tulewad ja lähewad inimesed wäsimatus reas: poisid ja tüdru- kud, naised ja mehed, linnalased ja maaini- mesed, waesed ja rikkad, tõsised ja lõbusad, logelejad ja töötajad, terwed ja haiged. Lap- se filmade eest läheb mööda inimeste tüüpide igawesti wahelduw skaala ja teeb teda pik- kamööda tuttawaks kodumaa seltskonna kir- jumägilise rüüga. Mitte wähem ei kõida lapse filma ka möödaruttawad sõduristad. Mis ei weeta seal kõik käreid ja wankri- tel mööda! Piim, munad, aiawili ja teised toiduained, kiwiid ja söed, lauad ja palgid, tünnid, raua jaadused ja mööblid. Ja rahu- likult weerewatest weosõduristadest mööda töttawad sõiduwankrid, miirijewad täna w- raudteed, miirijewad automobiilid ja ärata- wad poisikese fergeltjüttimas liidames far- tastilisi tulewiku unistusi. Kui ilus see r kui tema ükskord ise lastuma piitjaga puksilt hobuseid kiirustab ehk tugewa käega ja kind- la pilguga automobiili tüüri läbi linna tä- nawa juhib!

Tõsi küll, need muljed kaotawad aja jook- sul oma nõiduwuse, sest et nad alati kordu- wad. Sellegi poolest pakub weel täna wad küllalt waheldust. Tõelised, kes täna wad fillu- tawad, lastmiswankrid, mis kuumadel juwi- päwil oma wärskendamata märga välja kiirgawad, sõdurid, kes kõlawa mänguga lin- na sisse sammuwad, pehma ja matuse wank- rid: nad kõik annawad noorele waimule ifka uut ainet ja tegevust.

Ja weel kauplused, mis paremat ja pa- hemat fätt täna wad piirawad. Misjugune asjade kiillus peitub nende waateakendel, kui palju terwitud õpetust ja juhatus pakuwad nad noorjoo! Kodumaa ja wõõraste maa- de jaadustega, inimese hoole ja osawuse sünnitustega saab ta siin otjekohse waatlemise läbi tuttawaks. Pole kahtlust: täna wad on esimese järgu õpetusmeister.

Tõsi küll — ta pole oma töö eest was- tutaw. Ta jagab oma õpetust ilma wali-

kuta ja ettevaatujeta. Mis hiiglasmaail-
tused kioskidele ja meeklewad raamatud ja
pildid mõnede raamatu- ja postkaardikaup-
luste afendel noorjoole jutustavad, jeda ei
või mitte alati lapse teadmiste joovitatavaks
rifastamijeks lugeda. Sedajama peab ka
lillema meeklewuje kohta, mis mõned lõ-
busustkohad, joogimajad, tingeltamgelid,
kinematograafid jne. nooruse peale, teatud
eas avaldatavad.

Siin tuleb kõige pealt üks teine moodsa
tänapäeva puudus alla kriipjutada. See, mis
noorus temas teadvusjega otsib, pole mitte
õpetus ega kasvatatus, vaid mõimatus
m ä n g i d a, wabalt, takistamatalt hullata.
Kas pakuvad meie tänapäev jamaid mõima-
lust? Paljudel juhtumistel kahjuks mitte.
Mieil on küll mitmet liiki tänapäevaid, nagu
äritänapäev, elamistänapäev, jalutuslehed; kuid
neid küllpe leidub meil harva puhtal kujul.
Äritänapäev tarvitakse peaaegu alati ela-
mijeks, ja elamistänapäev erineb efinestest pal-
judel juhtumistel ainult väiksema kaup-
lustearvu läbi. Puhaste jalutusteede luf-
just pakuvad enestele ainult wähejed lin-
nad.

Noorjoo tõesti takistamatu liikumisma-
haduse peale võib jamaise olukorra juures
waenalt mõelda. Igalpool astub talle äri-
line elu takistawalt tee peale ette. Seal,
kus äritänapäev ülekäalus on, peawad lap-
sed peaaegu täielikult liikumismängudest
loobuma. Iwimeeste siia ja sinna ruttami-
ne ja weel enam wanrite ja uulijaraud-
teede elukardetaw edasi ja tagasi kihutamine
nõuawad alalisk ettevaatust ja rõõwimist
sellega wabalt mängult tema hingele. Sar-
nase olukorra juures on võimalikud ainult
wäikejed mänguwaheajad, mis suurt ruu-
mi ei nõua. Jooksmängud aga, mis noor-
joo igawesti rahuldamatule liikumistungile
kõige rohwen wastawad, on talle peaaegu
täielikult keelatud. Kui ta aga siiski julgeb
jamaiseid mängusid käidawates tänapäevades
ette wõtta, siis waatab täiskaswanute äri-
ilm tema kui koornawa liikumistakistuse
peale ja lihtab ta nurisedes eest kõrwale.
Ka mõnigi ettevaatamatu poisike on oma
mänguhimul eest juba mõne raske wi-
gastusega ehk ifegi eluga maksma pida-
nud. Kui aga lapsed end rahulikumatessse
tänapäevadesse koguwad, siis kaebawad kohe
sealised elamifud wäljakannatamatu rahurif-
kumise üle. Nii waadatakse nende peale
igalpool kui kutsumata külaliste peale.

Mida suurem linn, jeda suurem on ka
see pahe. Kes kufagil suurlinnas elab las-
tega, sellele ta mitte oma aia ehk suurema

õue kulurifast lõbu pakkuda ei wõi, see teab
sellest jutustada. Wäiksemis kohtades on
jee olukord weel wäljakannatataw. Seal
pole publikum mitte nii närwiline ja kufi-
tu. Ta kannatab juba kergemini üleemeelse
terwe noorjoo jündimatu siia ja metsikut
jooksmist. Ja kus teda tõesti ei sallita, seal
wõib ta mõne hüpega wabadusse põgeneda,
põllule ja aasale, metsja ja wõjastikku, kus
ihju ja hing wabaduse karastawas õhus ko-
juda wõiwad.

Suurlinnas tema juurte ulatustega on
jamaise põgenemine wabadusse lastele ai-
nult harwa võimalik. Nad ei saa tihti nä-
dalate ja kuude pikkusel mitte ihte rohpilid-
let näha. Metja mühin, põllu ja nurme
mahtakas lõhn on neile ainult kadestat pa-
kutud lõbu. Kiwi kõnriteed ja asfalt jalge
all, kiwised hiiglasjainad paremal ja pahe-
mal pool ja kitsas riba taawast pea kohal,
jee on ilm, milles suurlinna laps suurema
oja oma päewadest weedab.

Sarnase eluviisi kahjulikud tagajärjed
ei wõi mitte tulemata jääda. Liikumise ja
wärske, puhta õhu puudus takistawad keh-
list arenemist, ärielu müra ja ruttamine ri-
kumad närwide rahu ja tugewust. Iffa
wäiksemis mahtum weskruude arw suurlin-
nades on wadumaidlematuks tõenduseks,
et nende noorjoo pikkamööda wälja jureb.
Sajast nekrutist, mis Berliin arwana peaks,
on ainult 39 wadumõõdetawad; Hamburgis,
riigi teisejärgulises suurlinnas, ainult 42,
Bremenis 65, Riidekis 71. Sellepärast an-
nab suurlinnade poolest waene Iyda-Breis-
ma 100 nekruti asfemel 140, promints Sak-
sen 134, Pommern 133, Lääne-Breis-
ma 129, Posen 123, Schlesia 107, Brandenburg
(ilma pealinna) 103, Westfalen 101.

Selle juures on kahju, mis suurlinna
noorjoo hingele sünnib, wõib olla, weel suu-
rem. Mis peawad lapsed tegema, kes män-
gida ei saa? Nad peawad omale ometi min-
gisugust tegetwust otsima. Seal seisawad ja
lamawad nad siis logeledes ja igawust tun-
des mööda õuesid, majaustel, waateafende
ees, puistee pinkidel; nad jutustawad üks-
teisele iht ja teist, head ja halba; nad tun-
newad terwe naabruse laimujutte ja kann-
wad neid hooliga edasi; nad kuulewad ja
kõnelewad asjust, mida küll täiskaswanud,
kuid kunagi noorjoo teada ei tohiks; nad
wahiwad möödominejaid ja piiluwad üks-
teise wõidu neid tabawalt armustada. Ke-
rawmeelsete märkuste, teiste kurja mahate-
gemise, mustamise ja alandamise wastif
lõhn wadwab kaswawaid poisikefi. Wõikaw
lendõna, madal ulakus, saawad juba liig

wara neile omaseks. Nii kasvab ülesse tüübiline juurlinna poisifene, ropu juuga ja häbematu ülesastumise, kindla pilguga kõige väikse ja madala jaoks inimese elus, üldanega, mis on nii wastifult kaine ja harilik, nii elutark ja enesega rahul, nii hootu ja waene kõige poolest, mis tõsiselt ideaalne. Siin avaldub wast juurlinna tänawa elu õige häda: ta rõõmib noorjoolt tarwiliku liitumisewabanduse, ta junnib teda laiale rahule ja mürgitab selle läbi teda tehafiselt ja hingeliselt. Kõik tänawa õpetusrikkad omadused ei juuda jeda kuristifku tunagi tähta.

Sarnase kaebtuse peale tuletakse muudugi meele meie juurlinnade awalikke platje. Kuid need ei juuda koguni tarwilikul määral jeda puudust katta. Eitfeks on nende arw ja kogupinna juurus juuremas ojas linnades liig wäike, wõrrelbes liikumist tarwitawa noorjoo hulgaga. Siis pole terve rida platje oma seisufoha, oma otstarbe ja ehituse poolest manguotstarbeks üleüldse kõlblikud. Nii on Wiesbadenil näit., linna piirides 18 juuremat ja wäiksemat awalikku platfi. Neist on liikumismangudeks kõlbmatud kaks, filmas pidades furorti tarwidusi, ja wiis, kus wanfrite ja inimeste läbikäimine liig elaw. Wiis järgmist pole firma ehitatud lillepeenarde, rohuplatfide ja pöõfaste pärast noorjoolle tarwitatawad. Nii jääb siis weel ainult kuus platfi üle, nende hulgas mõni õige wäike, kus lapsed koolist wabal ajal ümber jooksta wõiwad, — niikaua, kui see ümberkaudsetele elanikkudele ja politseile meeldib.

Kes mõne teise juurlinna platfiolusid tunneb, see wõib seljamaal wiiril järel katjuda, kui palju nad manguotarwitajale noorjoolle pakkuda wõiwad. Kui mõelda, et Wiesbaden Saksimaa kõige paremini ehitatud linnade hulka kuulub, peab tõesti kartma, et olud mujal waewalt paremad on. Dr. Witte, eriteadlane noorjoo mangukõikumise alal, nõuab isegi wäikseste naljamangude jaoks, nagu pimesiff, must mees, kolmat liila jne. täielikult wabat pinda weerand ha. juures, s. t. 2500 ruutm. 100 lapse peale. Selle järele wõib arvata, et ainult wähejed meie awalikkudest platfidest manguitawa noorjoo nõudmistele wastatawad, sest et tuntawam oja juuremaid platje waewalt küllalt läbikäimisest wabad on. Sellega on seletatav ka see nähtus, mida tihti tähele panna wõib, et manguwad poisifised wanemas eas wõrdlemisi wähe awalikke platje tarwitatawad. Neil ei jattu seal ruumi.

Kuidas jellest ruumipuudusest wälja

jaada? Wastuse jelle küsimuse peale on juuba mitmed Saksia linnad annud, isearaliffe manguplatje ehitades. Braunschweigis jõuti nende tarwiduse aratundmisele juuba 1872; nendeist küljest nõudis palju aega, enne kui linnawalitijused arusaamist ja ohwimeelt nende teotiskijelt ja kasvatuskijelt tarwilikkude ehituste wastu näitama hakkasid. On weel praegu Saksimaa linnu 20—50.000 elanikuga, kus juuremaid manguplatje pole. Igatahes seisab juurem oja linnu tarwilikkude platfide juuruse ja arwu poolest weel kaugele eriteadlaste nõudmiste. Dr. Witte nõudmiste järele peaks iga 25.000 elaniku peale üks manguplats 4 ha. juuruses arwama. Selle järele peaks Berliinil oma 2 miljoni elanikuga 80 manguplatji kokku 320 ha. pinnajuures olema. 1907. aastal oli tal aga ainult 21, mille kogupind 36 ha juur oli. Selle kõrwal andis weel sõjawäewalitus 4 sõjawäe harjuspilati mangu otstarbeks tarwitada.

Kui uhkelt wõib selle wastu Inglismaa oma arwudega esineda! Londoni linnu nõukogu walitjuse all oli juuba 1892. a. 6700 platfi kriketi jaoks ja 1000 platfi jalgpalli jaoks. Ta maksab umbes 2 miljoni marka iga aasta nende platfide korrahoidmise eest ja ei lohku tagasi edaspidijest miljonite ohwerdamisest, kui uenduwi mangu otstarbeks teha tuleb. Minult Inglismaal, noorjoo ja rahwa mangu klassifilisel maal, wõis läbi minna seadus, et lord ajutatu awalikud platfid ja pargid igaweseks ajaks iga juuguse teistuguse kasutamise ja ümberehitamise eest kaitstud on. Peab küll wiist weel palju wett mõõda Rheini alla woolama, kui Saksimaaal jarnase seaduslise otuseni jõutakse. Eestifatt tahame selle asjaoluga rahul olla, et „rahwa ja noorjoo mangude keskoimkonna“ wäsimatu tegetwuse tagajärjel manguplatfide arwu meie juures wiimaste 15 aasta jookkul neljafordjeks on jaanud.

Ka Inglismaa juurlinnade tänawate ehitus on noorjoo eest hoolitsemise seisufohast waadates parem, kui Saksimaaal. Seal on juuba aastate eest äri- ja elamistänawate lahutamane puhtalt läbi wõidud. Sfeigi keskmiselt suurtes linnades, nagu Gastingis, näih, on elamiste linnaosad wõimalikult kawatkastest läbikäidawatest äri-linnaosadest eraldatud. Seal ei leia teie, terve rea tänawaid läbi käies, mitte üht waatekõhert ja wõrdlemiski hartwa rikub mõõda-weerew sõiduriist ümbruse rahu. Ja omest on mõlemate tänawatüüpide jagamine nii ojat, et ärist waba linnaosa elanikud ilma

juure aja fulutamijeta igapäevaseid elu-
tarvidusi muretsema võivad. Kõigugusi
tänavais võivad ka lapsed kauris wabalt
ja takistamatalt liikuda. Seal ei kisu nen-
de tähelepanu mingiugune waateaken kõr-
wale, seal rifub ainult harwa mõni sõidu-
riist nende ringi, seal jätab neid äriliste
inimeste tõttamine ja ruttamine puutu-
mata.

Kõigugusid tänavaid mõhkiune ka meie
tarwitada, ilma et ijeäralikkudest juurtest
mänguplatsideest loobuda pruugiks. Juba
wäikeste laste pärast peaks neid nõudma,
kellele tee kaugelaskumate mänguplatside juu-
re liig pikk on ja keda mõne silmapilgu tar-
widus hoolitsewa ema juure tagasi kut-
sub. Kus neid elamistänavaid küllalt on,
seal jaguneb ka laste arw pifa maa peale ja
liig juurte ja jellepärast ülikäparikaste män-
gijate hullkade kogumist tuleb wawalt
karta.

Mõne aasta eest oleks jarnase ehitus-
wiisi loowitus Saksa juurlinnade jaoks
otstarbetu olnud, ijeäranis kui ta iuhe kas-
wataja poolt oleks tulnud. „Mis on peda-
googil tänawa ehitusega tegemist?“ oleks
imestadest küsitud. „See on injeneeride ja
arhitektide asi.“ Kuid olud on siiski muu-
turud. Terwishoidlane on juba annugi
end ehituslehnikka tööpõhikonda jeganud,
sotsiaalpoliitikus on tema kõrwale astu-
nud ja kunstnik on kui kolmas nende liitu
jeltsinud. Seal mõib end küll ka pedagoog
kuulda lasta ja noorsoo kaitseks ja abiks sõ-
na wõtta. Ta mõib jeda teha, jeda enam, et
juurem oja nõudmist, mis ta oma kaswan-
dikkude huwides linna ehituswalitjusele
ette panema peab, nendega ihte langewad,
mis teiste poolt uiles tõstetakse. Ka arst,
sotsiaalpoliitikus, kunstnik näewad äri- ja
elamislinnajakude lahutamises tulewiku
juurlinna ideaali. Nad nõuawad laiu
nurmni ja metsa mõid moodjate kiwikõrbede
ääres, nad nõuawad juuri, lõbusaid, põõ-
lastest ja puudest ümbritsetud mänguplatse.
Ja palju praeguse aja arhitekite tulewad
neile loowele lohtise jüdamega wastu.

Kes näit, jeda imestamisewäärilist juur-
linna projekti näinud on, millega Hermann
Zanzen Berliini juurlinna ehitusnäitust
aastal 1910 üllatas, jee leiab temas kōit,
mis ta noorsoole jootoida wõiks: õhtu ja
walgust ja rikkalikku ruumi wabalt liigu-
tusiks. Saiad, penikoormaid pikad pargid,
juurte murme- ja mänguplatsidega piirawad
sijemist linna, õhtu ja liitumist karmitajaile
täiskaswanuile kosutamiseks ja lastele rõõ-
muks. Seal ümber asuwast elamistäna-

waist mõib mõne jannuga roheliise jõuda.
Jiegi linna jüdamega jaoks, kus maapinna
kõrged himmad juureruumilise ehituswiiji
wõmatuks teewad, kus mitmekordjed iiri-
majad tänawapilti ijeloomustawad, on
Zanzen näidanud, kuidas kõrwaliste ja ta-
gumiste hooneke kõrwaldamise läbi ruumi-
ka roheliise muruplatzi muretsema mõib, kus
juured ja wäikjed tarwiduse järele ümber
jooksta võiwad.

Kaswataja, kes noorsoo heast käekäigust
tõsijelt huwitud on, tunneb jarnasile pro-
jektidele jüdamest kaaja. Muidugi on ker-
gem jarnaseid plaane wälja mõelda, kui
neid kainese tegelikku ellu üle wiia, kus
kõige ilusamatele kawatsusile jajad „kui“ ja
„agad“ wastu astuwad. Aga et eritead-
laste toimfond Zanzeni projektile iitel hää-
lel esimehe arhimna andis, siis peab ka omelt
tema ideede ligikaudjes läbiwiimise wõit-
maluses kindel olema. Sellepärast mõib
küll loota, et mõtted, mis Inglismaal ja
mujal teoks jaanud on, ka meil iiskford
tõelikuks elule ärkawad.

Kes tänawa tähtsust noorsoo arenemise
kohta tunda tahab, jee peab siis tänawaelu
õhtu ja öö ajal tähele parema. Laps ja öö
on dieti wawalased. Laps armastab päewa
tema heleda lükkega, tema wärwirikkusega
ja tema loomuliku kindlusega. Öö täidab
keda mingiuguse määramatu hirmutunde-
ga. Silm, tema truin juht, on siin wõit-
metu. Sellepärast tunneb ta end loomu-
likkudes tingimustis öö ajal kõige paremini
kodus, ja tema parem sõber on siis uni.

Loomulikkudes tingimustis! Neid pole
meil kahjuks enam mitte, wõhemalt juure-
mais linnades enam mitte. Seal ei lähe
ilm weel kaugelki mitte päikese loojamine-
ku järele puhkama, seal jüttimad õhtu pime-
duse tulekuga tuhanded tuled mulitjail ja
kauplustes; seal alles ilmutawad paljud
waateaknad oma täielikku pimestawat sära;
seal kaotab öö omad hirmud ka laste jaoks.
Ma olen Wiesbadenis iihes oma endise õpi-
lasega, herra Walter Bodenbachiga, mitu
õhtu jängimööda laste lugemist ette wõt-
nud, kes weel peale kella 8 tänawal olid.
Sellest tunnist peale on siin kauplused finni.
Mõib siis oletada, et lapsed, kes siis weel
tänawal jooksewad, jeda wõhestel juhtu-
mistil sunnitult teewad. 18. oktoobril 1909
leidsin ma tänawal, 5 km. pikkusel, weel
208 last eest. Mis jee arw iitleb, saab wast
siis alles selgeks, kui teada on, et Wiesba-
deni tänawate kogupikkus 86 km. on, tä-
hendad, minu poolt läbi käidud maa seits-
meteistkümmne kordne pikkus. Herra Bo-

Dembach leidis varst peale jeda lühike maa peal, kella 9—10 wahel, weel 97 last. Pühapäeval, 17. oktoobril, leidsime meie kella 9 ja weerand 11 wahel weel 160 last wäljaspool kodu, ja nimelt 94 tänawal, 25 tsentraalteatris (kinematografis) ja 41 mitmesugustes joogimajades. Mitmesugusel pühapäewil leidsime meie (ka kella 9—10 wahel õhtul) jaamas 47, 62, 81, 97, 135, 216 ja üksford mättikul 1910 iegi 296 last, kes rongidega tulid ja läksid.

Suwel suurenesid need arvud loomulikult weel tuntawalt. 7. juunil 1910 leidsin ma juba eelmisel aastal, 18. oktoobril, läbi käidud maa peal k. 8 ja 9 wahel 361, 15. juunil k. 9 ja 10 wahel weel 187 last. Sgatahes saime meie mõnel õhtul tuntawalt wäiksema lastearmu; need andmed kõikusid, nagu ka juba jaamas saadud arwudest näha. Mitte alati, kuid tihti wõis laste wäikearwulist tänawail wiibimist ilmaga teletada. Sääranis ajab wiim lapsi õhtul majadesse. Kesknädalal, 6. juunil 1910, leidsin ma juba mitu korda mainitud wiiekilomeetrilisel maa pikkusel k. 8 ja 9 wahel ainult 29 mittetäiskaswanut. Sel ajal jadas igatahes wahetpidamata.

Hiipalju, kui see mul wõimalik on olnud, olen ma ka reisudel juhust jarnasteks lugemisteks tarmitanud. 6. oktoobril 1909 nägin ma Saimburgis, käigul peajaamast läbi Riwi tänawa, k. 8 ja weerand 9 wahel, tähendab ihe weerand tunni jooksul, 98 last, järgmisel päewal, teel raeojast kunni peajaamani, k. weerand 11 ajal, weel 42, kolmandal päewal jellejama maapeal, k. pool 8 ja 8 wahel küll ainult 21, kuid sel ajal oli waki tuul ja jadas tugewat wihma.

Kemtschendis leidsin ma 9. oktoobril 1909, k. 10 ja 11 wahel poolteise klm. pikkusel weel 23 last, järgmisel päewal, ihel pühapäewal, leidsin ma ihes oma sugulajega k. weerand 12 ja weerand 1 wahel õösel weel 18 last, osalt tänawal, osalt joogimajades. Kell pool 1 lahkus weel iiks abielupaar iheasataje lapsega suitsetust kortst. Sellejama kuu 12. päewal leidsin ma 2 ja pool klm. pikkusel teel, k. 8 ja pool 9 wahel, 161 last, k. kolmweerand 9 ja weerand 10 wahel, sealjamas, 67 last. Kontrolleri miseks käisin ma järgmisel päewal jedaama heed k. weerand 4 ja kolmweerand 4 wahel lõunajal; ma leidsin selle pooltunni jooksul 244 mittetäiskaswanut, tähendab, päise päewa ajal ainult ükskolmandik rohkem, kui õhtunil.

Mainzi ja Frankfurti, mis mul ruumiliselt ligidol seisawad, olen ma kaks korda

statistiliste andmete jaoks iikes offinud. Rheini ääres naabrilinnas leidsin ma 20. mail 1910 jälle 5 klm. maa pikkusel, k. 8 ja 9 wahel 323, 10. juulil (pühapäewal) neiljamul tänawail poole tunni jooksul, k. kolmweerand 9 ja weerand 10 wahel, 338. Frankfurdis leidsin ma 3. juunil 1910, k. 9 ja 10 wahel õhtul, jaamas umbes 500 last, kes rongidega tulid ja läksid. Selle juures olen ma, oma arwates, terwe rea noori reisirijaid wahela jätanud, filmas pidades jaama hiiglaulatust ja sisse- ja wäljasõitwate rongide kiiret iiksteiele järgnenrist. 13. oktoobril wiibisid linnatänawail, k. 8 ja 9 wahel, 286 ja k. 9 ja pool 10 wahel jellejama maa peal weel 69 last. *)

Need andmeid on küll weel liig puuduslikud, et iildist otsust laste õije tänawailwiibimise kohta teha. Kuud rõõmustawaks ei wõi jelle juures saadud arwe muridugi mitte nimetada. Lapsed ei kuulu õö ajal mitte tänawale, ei wäikeses linnas ega suur linnas. Kui õhtune pimedus maa peale langeb, siis peaks neid kodus hoitama. Nad wõiwad wäljas weel waewalt midagi õppi da, mis neile kasulik oleks; nad wõiwad aga paljuga tutwuneda, mille eest mõistlikud wanemad neid wõimalikult kaua hoida sooviwad. Ka laste mängimine õhtu ajal on osalt terwishoidlikul, osalt kõhlikul põhjusil lubamatu. Digusega juhib Dr. Hippus omas suurepärajes raamatus „Lapse arst kui kaswataja“ tähelpanu jelle peale, et närwüsteem õhtul ihearanis erk ja wastuõõlik on. „See füsioloogiliselt tekitw närwi ärritus wõib kergelt närwüsteemi iilärrituseni minna, kui närwe kaua pingul hoida ehk kunstlikult iiles kruitwida, nimelt lapse eas, kus see süsteem weel wähe wastupidaw on. Iilärritus awaldub kõige pealt jelles, et uni kaob. Iilärritud laps on liig elaw, ta ei tunne mingisugust magamise tarwidust ja teda on raske magama panna. Oma woodis aga pöörleb ta weel kaua siia ja sinna, ilma et rahu leiaks, ja kui wiimaks uni tuleb, siis on ta rahutu ja mitte kosutaw: laps ärkab mitterärskest ja roidunult,

*) Tallinnas laste õhtuse tänawail liikumise kohta tänawu lewadel (1.—4. juunini) tehtud tähelpanekud andsid järgmised tagajärjed.

Ihel õhtul wiibisid südalinnas tänawail k. pool 8 kunni kolmweerand 8 ajal weel 81 last. Teisel õhtul k. 8 kunni weerand 9 ajal — 90 last. Kolmandal õhtul k. weerand kunni pool 9 ajal — 78 last ja k. 9 kunni kolmweerand 10 — 108 last.

raske peaga, loinult ja halvas tuhus." Sellepärast peab last õhtul hoidma tõiige eest, mis teda tõsijelt üles ärritada võiks, nagu „nimelt metsik jooksmine ja mängimine.“

Õhnaegse tänawal mängimise kõlblij hädahohtu si kirjeldas fond „Wiesbadener Zeitung“ ühes väga arusaadavas jutushühes „Widewiku tunni“ üle. Seal seisab: „Lastele patub widewiku tund tänawal mängimisel nähtawasti ipeäralikku lõbu. Aga — ja selle üle peaks wanemad kõige hoeljanult järele mõtlima — ta siialdab noorjoo jaoks terve rea raskeid hädahohtusid. Ta warjab laste tegewust täiskaswanute, kas wanemate, wõi möödaminejate, waltwawa silma eest, pektub mängusõprade hulgas olenwatele halbadele elementidele joomituid juhust onia, tihti kombelust häwitawat, mõju kogemusteta kaastlaste peale araldada, katab oma pimedusega kõife feeldud ja läbistawat tegewust. Ja ta wõib ifegi pimeduses hülitratas meie aja „huntides“ neid hirmsaid hirmsid äratada, mis neid wäikeid punamiitiseft taga ajama paneb, ja nende häwitawat tegewust toetada!“ Tegelikult hülitwad jarnased alatud olewused kõige armiamini pimeduse kaitse all oma õhwrite kallale.

Kuid nagu ülewalttoodud arwudest näha, ei näi paljud wanemad õije tänawaelu hädahohtu aru saawat. Sellepärast oleks linnawalitjuse ja politseie kohus laste ilma

täiskaswanute jaatmiseta tänawail ja awaliffidel kohtadel wiibimist pinwduje tulekuga ära feelata, mis juba õjalt wäljamaal tegelikult tarmitusel on. Nii töid jügiel 1909 mitmejagused ajalehed teate, et Norra mägedes politheitund lastele sissejeatud on. „Kirikutellad“, jeifts jeal, „annawad teadut tunni ajal, mis aastajoga nautut, lastele märku, mällat nad koju minema peawad. Wanemad kelle lapsi weel pool tundi hiljem tänawail leitakse, peawad korratahwei maksma.“

Õgatahes mõjub jarnane politseie feeld palju kestwamalt kui jamaajugused koolitawlitjuse poolt. Et õpetajale mingijugusid politseie kohustusi peale panna ei saa ja et tal ainult oma kooli laste üle waltwamine lubatud, keda ta ifegi kõifi ei tunne, nii on juurlinnades wähemalt need kooliseadused peaaegu mõjutud.

Üht ega wõiks kool teha, et laste tänawail ümber jooksmisele õõ ajal piiri panma. Ta peaks pealeõumajest õppetõõft loobuma, et lasteie tarwiliku puhkamise wõimalust päewa ajal anda. Seniawna aga, ipeäranis kõrgemates koolides, kui õpilasi kummi kella wite ja kummi peale lõunat kooliteinade wahel finni hoitakse, nii kaua pole meil mingijugust kõlblijst õigust neil wärste õhu käes wiibimist ka õhtu ajal ära feelata.

Dr. Hermann Weimeri järele tõlkinud M. Keistal.

Seletuskiri ajaloo õppekawa juure.

(Lõpp).

4. õppeaasta.

Sissejuhatus. Meeg:olenik, tulewik, minewik. Minewiku teadmise allikad: jutud, muinasjutud, wanad asjad (waremed, kantsid, leiud) ja nende tähtsus. Mjamõõtmine: aastad, aastajamad ja nende ülestähendamine.

Snimkonna wõidufäif. 1. Sni-mese elu-olu meie ajal ja inimene kõige wanemal ajal (algaja inimene): 1) toit ja selle õfimine: juured, wiimansid, metsloomad ja kala liha (toorelt), inimesejõõmine; 2) tarbe- ja idariistade nuuretfimine: a) küdi-aeg, b) hrongfi-aeg, d) raua-aeg; 3) koondumise tarwidus; 4) elukoht: maa peal, puru õfjas, kalju kooastes, wana õhitustes; 5) tuli ja selle tähtsus inimkonna wõidufäigus: joojus, wal-

gus, töidu feeltmine, metallide sulatamine, jawiist nõude walmistamine, kaitse kistjate loomade eest jne.; 6) ihufatted: lehed, nahad, riie. 7) kunst ja wõu tekkimine.

2. Karjapidamine ja selle tagajärjed: rändamine; jügufond; ühiselu jne.

3. Põllutõõ: elu ühes kohas; pere; maja; jügubaru. Loõduje mõju inimeseie rielloomu ja feelde arenemises ja nautimises. Nahwas.

Eesti rahwas. Muinasaja leiud kodumaal ja muinasjutud Kalewipojast (Uus-talu „Laste Kalewipoeg“ klassis läbilugeada), Suureft Lõllust jne.

Kui meie oma kodumaa wälja kaewamis-test ja leidudest oleme rääkinud ja nende abil järeldanud, misjügune eluolu meie efitwamentatel oli, siis on ferge üleminef wanemate

ajalooliste rahwaste juure. Templite ja püramiidide seintel leiduvad pildid jutustavad meile muistsete egiptlaste usust, kunstist, teadusest, tööstusest ja elukommetest. Waatame ringi looduses, kuidas Niilus emalikult maa eest hoolt kannab ja kuidas inimene hända sunnil on õppinud niijutamiskraawe kaevama wee tagawara eest hoolitsemise (ka maapinna hüwatamise) sühis. Järeldame, kuidas ümbritsema looduse olud inimese mõtteviisi ja piiliete peale mõjuvad (ust). Egiptlaste ajalooa võib jätuda Israeli rahwa ajalugu (Noojeri ja Noojeje lood). Ei tee suurt wiga, kui selle tõttu mõnest teisest ajalooa waremalt tuntud rahwast, nagu babiloonlastest ja assüürlastest, alles pärastpoole jutustada. Ohefobene side rahwaste wahel algastine kuulsus on wahest tähtsam ja kasulikum, kui kronoloogiliselt liht rahwast teise järele ette tuua. Israeli rahwast kõneledes tuleb jutt Baabeli wangipõlwest, nii siis wagu iseenehest kerkib illes Babiloonia ajalugu. Babilooni ja Niine-we waremetest ja kaevamistest jutustades wõrdleme Egiptuse ja Babiloonia kunsti, näitame, kuidas ehewiis, tööstus ja kunst ümbritsewast loodusest ära ripub, uurime sawitawlastest kokku seatud raamatufogu, wõrdleme hiiskirja hieroglifidega. Hüwatawaid wahemärkusi võib teha Sumeri ja Akkadi rahwaste üle (w. R. N. Hermann „Sumeri-Akkadlastel“). Babiloonias kauplemisest rääkides tuleme naabrirahwaste, nagu: Joiniiklaste, Hiina ja India rahwaste juure. Joiniiklaste, kui jelleaegse kultuuri laialilaotajate, tähtsust Wahemere rannel asuwate madalama haridusega rahwaste seas tuleb iseäranis rõhutada. Hiina rahwa kohta võib tähendada, miks see üks kõige wanematest kultuurirahwastest teistest meie aja haritud rahwastest tehnikas ja waimlise kultuuri alal maha on jäänud (puudus elaw läbikäimine teiste rahwastega; Hiina müür).

Greeklased. Tuleb jällegi kaevanduste põhjal rääkida kultuurist, mis n. n. Miikeena ajajärgul Greekamaal wõrdlemisil kõrgel astmel oli tõusnud, niisama ka Kreeta saarel ja Krooja linnas, kus ehitused silmnähtawalt Egiptuse kaljupunkadest ehitusi ja kirjutusel assüürlaste ja babiloonlaste imelikka tiibadega ja jägedasti inimese peaga loomi meele tuletawad. Matulepaikadest leitud ehte- ja tarbeasjad jutustawad miikeenaegsest rikkusest ja seisuste wahedest, juured toredad ehitused — wõimne, mis walitsejatel ja rikkastel oli. Doorlaste ja teiste hellenite rändamised ja sõjad

häwitawad kultuuri uut ednfäiku algades. Eht küll ministeeriumi õppekawas Greeka ja Rooma mütooloogiat üles ei ole tähendatud, ei peaks sellest siiski mitte waikides mööda minema sel põhjusel, et kõige maailma kunstnikud ja kirjanikud jägedasti omi aineid Greeka eht Rooma mütooloogiast on wõtnud ja meie nende toodetest muudu mitte täielikult aru ei juudaks saada. Wäikseid lapsi — tähtis psüholoogiline moment! — hüwatamad wäga muinasaja jumalad ja kangelased (w. N. Kaawa „Greeka ja Rooma muinas-kangelased“). Spartast ja Ateenast rääkides võib iseäranis rõhutada laste kaswatamise põhimõtet ja mõlemate linnade riigiforda, võib wõrrelda meie ministrid nende riigijuhitidega ja näidata, kuidas Cesti kaoline demokraatlik wabariik juba umbes 2 ja poole tuhande aasta eest oli teostatud. Wahem demokraatliku ja aristokraatliku (Sparta) wabariigi wahel. Persia sõdade algust, Greeka asulinnade mäsu Persia kuningriigi wastu võib wõrrelda meieaegsete rahwaste wõitlustega enesemääratise eest ja nende piilietega rahwawallitust siise jada. Greekamaa wõidu puhul juure Persia riigi üle ära tähendada wõidu põhjused: hamaa armastus, omi kodukolde kaitsmine, kaswama rahwa tugewam jõud, parem ford ja paremad sõjariistad, kuma sunniwiisil allaheldetud ja ainult toore jõu läbi kokkuseotud rahwastest ajutatud riik (Persia) nõrk on. Persia sõdadeist wõiks wahest Maratoni, Termopiilä ja Salamiise lahinguid nimetada. Peloponnesose sõdadest ainult koduõija häwitama mõju peale tähendada, mitte sõjakäikudest, lahinguteist ja nimedest rääkida. Greeka karidusoludest võib õfida Ateenas õifese löönud kunsti mõju meie praaguiste kodumaa kunstnikkude peale (N. Weizenberg). Makedoonia riigist peatada Aleksander Suure kaswatusel ja tema piiliete juures Idamaade haridust Greekamaa haridusega ühte julatada.

Roomlaste juure üle minnes tuleb rõhutada nende tähtsust meie aja kultuuri kohta riigikorralduslikes ja seaduslikes juhtes. Muinasjutt Rooma asutamisest. Rooma linna riigi arcnemine kuningate ajal. Seadus ja korraldus Rooma wabariigis. Wõitlus patriitside ja plebeide wahel. Rooma riigi laiendamisest peetud sõdadest võib näituseks Punia sõjad tuua, ilma et üksikuid lahinguid nimetada. Greeka kultuuri mõju Rooma riigi peale: Greeka jumalad, greeklased noorjoo kaswatajatena, Greeka keel haritlaste juures, Greekamalt sõjakaagina Rooma meeldud kunsti tooted, Greeka kirjan-

duse järelaimamine. Wabariigi langemise põhjused: erafondade tülide ja ametnikkude omavoli läbi ärakurnatud rahwas lepis ainuvalitseja tugeva käega. Julius Caesar. Keiserriik. Oktavianus Augustus. Kristuse jündimine. Neero; ristiusu tagasiuimine ja ristiusu laialilugunemine. Konstantin Suur. Rooma riigi kahets jagamine Theodosius Suure ajal. Rooma kultuuri mõju teiste rahwaste (keltide ja germaanlaste) peale ja tema piisidus kunni meie ajani (ladina keel ja kirjandus, Rooma teadused, Rooma numbrid, kalender).

Suur rahwaste rändamised. Gootide rändamine Keis- ja Ida-Euroopasse ja nende riik Läänemerest Musta mereni. Nende riigi lagunemine hunnide pealerühmide all. Gootide tungimine Ida- ja Lääne-Rooma piiridesse (uued riigid). Väljed gootide wiibimistest maa maal (w. J. Jung „Muinasajateadus eestlaste maalt“). Soome suguharude tungimine Soomemaale ja Läänemeremaaile teiste rahwaste pealesurumise all. Gethlased. Nende elukombed, usk, ihsielu ja walitus iseiseismuse ajal. Eõjapidamise wiisid ja kokkupuutumised naabri rahwastega (wikerlastega, lätlastega j. t.).

5. õppeaasta.

Keis aeg on see ajaloo osa, mis õige raskeks ja igawaks mõib minna, kui teda ainult wimeede (näit. Saksi ja Franki jugu keisrite) ja jündimuste järjekorra (näit. rahwaste rändamise või ristijõdade) tuupimiseks teha, nagu me seda olemates õpperaamatutes leiame. Keisraeg on aga ka väga huvitaw ja laste poolt väga armastatud aeg, kui neile elawalt jutustada tähtsate sündimete tegemistest Muhamed, Heinrich 4., Richard Löwijüda j. t.) ja rohkesti pilte pakkuda algupärasest rüütlike elust.

Keisraja teaduslike tähtsus seisab selles, et ta meile näitab, kuidas Rooma riik langes ja tema asemele uued riigid tekkisid, mis wiisi nende poliitiline elu arenes kunni absoluutismini ja kuidas uus riigiusk nende olude ja waimuelu peale mõjus. Sellepärast peab 5. õppeaastal Rooma riigi langemine ja uute riikide tekkimine korratud või uuesti õpitud saama, kus seda mitte tehtud ei ole 4. õppeaastal. Ühenduses juure rahwaste rändamisega tuleb õppida ka eestlaste asumine Läänemeremaaile ja nende muistne elu (wõrreldes germaanlastega).

Teine keisraja tähtis osa oleks ristiusu laialilugunemine ja uute riikide ning nende olude tekkimine. Siia kuulufid kõik jündimused 7.—13. a. j., paawsti- ja Frankriigi kunni ristijõddeneni, ka feodalismi tekki-

mine ja arenemine. Siin peaks õppetawa täiendatama normannide rändamisega (wikerlaste aeg Gesti) ja Wene riigi algusega kunni tatarlaste ifferi. Peale jeda tuleks Gestimaa ja eestlaste ajaloo näitelawale ilmunust käsitada ja jatslaste tulekust meie maale kunni 14. a. j. õppida. Mõik need üldised nähtused, mis riikide sjemist elu ja jotsraalseid juhteid puudutawad ja juba enne Lääne-Euroopa kohta õpitud on, wõidafje wiid ära kajutada meie maa olude seletamiseks: feodalism — mõisnikud ja talupojad, keiser ja paawst — ordu ja piiskopp.

Keisraja lõpetamiseks tuleks õppida wõimalikult lühidalt: Prantfufe riigi edenemine ja kuninga mõimu kaswamine, Inglise-maa riiklikkude olude kujunemine (parlamendi algus), Habzburgi jooft keisrid Sakjamaal, mõitlused mauridega Bürenei pooljaarel. Peale jeda tuleks linnade tekkimine ja kaubanduse ning tööstuse arenemine ihses jotsiaalsete tagajärgedega. Keisraja waimuelu, teadus ja kunst oleks tarwilist ainult nii palju, kui jeda uute woolude arusaamiseks ja sellega illeminefeks meema aja läwese waja oleks.

Uute majanduslike elu wormidega (rahaline majapidamine, ilmatung jne.), mille tagajärjed suurtes leidustes ilmuvad, on humanism, ilmaliku teaduse ja kunsti algus ja ufupuhastus teatud. Ufupuhastuse ajajärgus tuleks peale M. Lutheruse ka Calwini tegevusega õpilasi tutvustada, kuigi dogmaatilisest peenrustest loobuda mõiks. Katoliku usku wastupuhastusest tuleks jesuittide tegevust ja 30-aastast joda (lühidalt) rõhutada. Ufupuhastusega Gestimaa, orduriigi langemisega ja jaotamisega ning Gestimaa (keisrate jõeõõre järele) Rootfji alla jaamifega (Gustaw. Adolf, Kristiina) lõpeks 5. õppeaasta.

6. õppeaasta.

6. õppeaasta ajaloo õppeaine jaguneb 3 juure järku: 1) ainuwalitfufe õitseaeag (piiramata ja walgustatud absoluutism), 2) rahwawalitfufe algus ja arenemine ja 3) rahwusline ärkawine ja rahwusriikide tekkimine.

1. Siin tuleks ainuwalitfufe tekkimine ja selle wõlfe feodaalse riigiforraga ära seletada. See on ka tähtis Gesti ajaloo ja Rootfji reformide 16. ja 17. a. j. arusaamiseks. Wtajärgu ufeloomustamiseks tuleks piltilikult kirjelbada Michelen, Louis 14., Charles 1., Beeter Suure, Gustaw Adolfi ja Karl 11. elu ja tegevust.

Augustus-aja teaduse siht ja piiride-
tuleksid võimalikult lähidalt ära seletada ja
selle arusaamiseks Newtoni, Voltaire ja
Rousseau elulugudega ja töödega tutvus-
tada. Augustatud ainnuvalitjuse ijeloo-
mustamiseks peaks kõiki neid aineid ära ka-
jutama, mis Friedrich 2. ja Katariina 2.
tegevus (ka välispoliitika) pakub. Soosip
2. võib välja jääda.

2. Rahvavalitjuse alguse seletamiseks
tuleb kõige pealt näidata, mill viisil kahe
Inglismaa revolutsiooni tõttu ja Hanno-
veri joost kuningate ajal valitjuse võim
parlamendi kätte läks ja siis vabam riigi-
lord maksma jäi. Mis aga rahvavalitjus
on ja kuidas rahvas omi õigusi nõutada
võib, peab Põhja-Ameerika vabadusõjast
ja Ihiiriikide tekkimisest ja korraldamisest
selguma. Selleksama sihi kättejaamiseks ol-
gu ka Prantsuse juure revolutsiooni õppi-
mine. Siin peab aga keerulise revolutsioo-
ni arenemiskäigu ja liikumise põhjeaduste
õppimisest loobuma, sest see koormaks liig
laste mälu ja varjaks neid juundumisi, milles
revolutsiooni suur tähtsus ja tagajärjed il-
mutavad. Ka Napoleoni tegemise ja sõdade
õpetamise juures peab ikka jeda silmas pi-
dama, mis revolutsiooni põhimõtete laiali-
laotamiseks ja nende hinnitamisele tululik
oli. Sellelega ühendatud oleks ka Eesti talu-
rahva priinõu algus, nii. ka Wene keisrite
Aleksander 1. ja Aleksander 2. uuendused.

3. Kui algkooli rahvustunde arendamine
oma kooli alla võtma peab, siis tuleb rah-

vuslike ijetunde ärkamisega 19. a. j. ije-
äransis rõhutada ja juin peaks ka täieliku-
malt läbi võtma rahvuste kultuurilise ene-
jemääramise piirid. Sellepärast peab ka
Staaliala ühinemine õppetavas seisma, kuna
Ameerika orja-sõjast waikida võiks. Selle
üheilidise ajaloolise aluse peal peab ka Eesti
rahvustunde ärkamine ja arendamine põh-
jennema ja kui ajalooline vajadus jelleks
jaama. Keele arendamine, kui õige kirjakeele
tekkimine, olgu ühes rahvaluulega, wana-
aja uurimisega ja hmuutusega rahwa wai-
muelu vastu nimetatud, kuid morfoloogil-
line ja foneetiline keeleuundus ei ole juin
mitte kohane.

Ühes rahvavalitjuse arenemiseega tuleks
ka jeda uut woolu tähenadata, mis 19. a. j.
nute leiduste, juurtööstuse tekkimise ja töö-
liste küsimuse tagajärjena ilmus ja ajaloo-
lileks teguriks jäi.

T. S. S. Ajaloo seftjioon.

*

A. S. Ajaloo seftjioon seftab kangel ar-
wamijest, nagu oleks tema töö põhjalik ja
täielik, nõnda ütelda „wõimme jõna“ jes-
suhkes. Ojse ümberpöördukt — olgu jee eji-
mene kahe ainult tõukejõuks, algatajaks
elawamate mõtete wahetamisele nii tarwi-
luseks küsimuseks, kui ajaloo õsttarbekohane
õpetamine Eesti esimese astme koolis.

A. S.

Rooli loodusteadusline muuseum.

1. Sisjehatus.

Looduseõpetus koolis eeldab näitlik-
kust. See on aga ainult siis võimalik, kui
koolis on olemas korjandused, tabelid, pil-
did ja lihtsamad abinõud katsete tegemiseks.

Koolis on ainetiselt wiletaal järjel ja
ei jõna tarwisilmewaid wahendaid mu-
retjeda, kuid ka jeda peab meeles pidama, et
kõiki asju ja abinõusid jaada ei ole. Sel-
lepärast peab teisi teesid õstima, et õpetuse
juures tarwisilmewaid abinõusid joetada,
sest et ei ole wajaigi kõiki asju õstba: hea
kahtmise ja õskamise juures on õpetajal
võimalik ajutada loodusteaduslike kabinet
kooli juures, mis õpetamise elustamises
nõu tarwilik ja mis lastes aratab hmuu loo-
duse ja tema nähtuste wastu.

Märniselt on waja, et igas koolis oleks
muuseum, milles kohalik, ümbruskon-

na loodus õstitud: maapinna teifendid, et-
tetulewad mineraalid (paas, liiw, jati ja
t.); kuwatatud taimed (herbaarium), wilja-
jerdid, mitmejuguised juured, muugulad,
arjiliste taimede korjandus, mis tarwi-
tab kohalik rahwas üheks wõi teiseks õst-
tarbeks; wärwitaimed; putukad, mandikad,
õstgud ja m. Ka loomade fondikawasid on
võimalik muuretjeda muuseumi.

Lihti peale leidub liikisuid fonta, pea-
luid, kambaid jne., millest mõõda kõnni-
kaste, mis aastate jooksul päikese ja wihma
käs juba täiesti waljeks pleekinud on ja
tingimata ajel peaksid leidma kooli loodus-
teaduslikes muuseumis.

Harilikult ei panda tähele neid iga-
päewajaid asju, kuna jellhamal ajal
koolis õpetamisel ainult raamatu ja kriidi
abil loodusest jutustatakse.

Koolimuuzeumi kottuseadumise ja täiendamise juures peavad arusaadavalt ka õpilased tegema olema: lapsed teevad jões mõttes palju, kui neile ainult tõuget ja juhatust anda. Lapsed armastavad korjata ja otsida, õpetaja tuleb ainult neid juhtida ja tarvilisi näpunäiteid teha, sest et ilma õpilaste juhtumise korjamisel kasvatustöö ja õpetusline väärtus puudub.

Katse ja vaatlus on loodusteaduskasvatuse ainete õpetamise alus, sellepärast peab ka korjanduste tegemine paralleelselt käima tundides läbi võetud materiaali. Mis aga esemete süstematiseerimise punktis, siis on see mitmejalguste kavadega järele võimalik. Altpool sellest ühtsajalisemalt.

Kooli loodusteaduslike muuseumi korraldamise kavas on käesolevas kirjutusel filmas peetud algkooli. Seisukoolis tuleb, muudugi, laiemas ulatuses kabinetti korraldada. Selle juures on nimetatud kõige tarvilikumad asjad, mis ilma kuludeta mureteda võib.

2. Maapind.

Maapinna ehitusega tutvumavad lapsed koduloo, loodusloo ja geograafia tundides. Maatlemise esemeid tuleb võtta, muudugi, ümbruskonnast, kuid ka Eesti maapinna ehitusega ilueldise ja tema looduslike varandega peavad algkooli õpetajad tuttavaks olema.

Siluri ja kambriumi loodemed, jääaja liiv, savi, jägede kruus, mäetõugude murenemise tooted jne., — kõik need esemed olgu loodusloo muuseumis esitatud, sest et neid mitte ei ole igal pool ja igal ajal saada.

Ühikute objektide saamiseks peavad õpetajad Eesti tingimata ühendusse astuma ja jaanui vastastikku vahetama.*

*) Eesti õpetajate Liidu juures olev õppewahendite ja foolitarwiduste toimikond võtab oma peale olla sekkohaks Eesti looduslike objektide vastastikusel vahetamises. Adress: Riff tänav 54, „Kasvatuse“ toimik.

Loodusteaduslikes muuseumis peaks olema, näituseks: sinine savi, diatomeema kildkivi, päleokivi (mitmejalgused jorbid), angulit liivkivi, glaukonit (roheline) liiv, paas (mitmejalguste kivistustega), tahkivi, rauarähk (püriit), turvas (mitmejalguses maaduses), liivhappu kaltsiumi kristallid, kivistused, mitmejalgused savi- ja liivajorbid, kruus, graniit ja gneis jne. Niisuguseid peavad ka esitatud olema muuseumis jorbid, mis Eesti liivkivilised.

Ühikud esemed tulevad mahutada puust või papist karbikestesse (oma tehtud) ühes lihvikeste kirjaliste märkustega. Näit:

Saksa algkool. Nr. 14.

Ungulit liivkivi.

Dntifa kaldast.

Korjandus õpilane Laane, 3. kl., 4. 5. 1920.

Slujam on, kui karbikesed ühe juures.

Peale looduslike objektide on vaja hoolitseta ka tehnilise korjanduse eest, mis vabrikuteist, tehasteist või töökodadest saadud: Sawinõude valmistamine, tsemment, liivi jne. Sial ei pruugi arvata, et asi või jaadus igapäevane ja lastele küllalt tuntud: asju ja jaadusi võivad lapsed küll näinud olla, kuid nad ei ole kunagi neid wadeldnud.

Raske on, muudugi, kõik üles lugeda ühikustajaliselt, mis peab olema muuseumis. Õpetaja ootuse algatus ja huvi on ka selles küsimuses tooniandjad.

Kõige võimalik, et algamiste õpetajatele mineraalide ja mäetõugude määramine raskesti teeb. Sellest on aga võimalik üle saada, kui pöörata Tartu või Tallinna ametimendade poole (õpetajate sekkide kaudu), kes selles asjas vastu tulevad. Soovitav oleks, et õpetajad kohtadest heataksid, mis nende ümbruskonnas saada ja leida, see kergendaks loodusteaduslike korjanduse täendamist. (Särgneb.)

Otto Joh Kiesel.

Ujafirjandus.

Maatoolide mured ajafirjanduse walgustusel.

Õieti peafid käesolewa aasta ajalehed pildistama tahte ajaloolist momenti Eesti koolide elus, mis iseäranis just maatooli võimjal

tabas. Need murrangulised tegurid on: 1) uhuõpetuse väljakehtmine kõige eelwõitlusega ja järelwõitlusega 2) koolide ülewõimmine mõisatesse ja maajaamade võimalusel. Raskem on need koolielu muudatused kohtadel õhutamud erafordset elamist, wõitlust ja wastuseis-

niist. Need on nagu unenägukena tundunud mitmete, kes veel enda noorest east mäletavad kurbajepi ja mõisnikkude võimu, mis juurem näis jumala ja keisri omast. Ka õpetajaid endid maeldab üleminekuaia ootamatu arenemine juurejoonelistega tagajärgedega.

Kuid imelikul kombel tundub vastukaja maafoolidest ajakirjanduses üsna nõrgapoolne ja juhusline. Koolielu osakond kirwab lehtedes mõrdlemisi kõige pisemaks, kuigi tal siulijelt esimehe järgu tähtsus. Wilkjatamad ühikud liihitised märkused küttepuudusest, koolitrahwidest, õpetajate puudustest, kõdunematest koolimajadest jne. Wahest paari kuu kohta leiad ühest ehk teisest lehest pikema kurtmise palga lügitamise, õppeaja pikkuse j.m.j. küsimuse kohta. Kaste on nende järele ettekujutada kõie-ütlewat pilti, kuidas edeneb maafool uutal alustel. Olen kogunud wäljalõidet koolielu alalt (1920. a.) kõigist juurematest Eesti lehtedest. Neid waadeldes ja lugedes jääb mulje, nagu waataksid paljutarwitatud finopilti pündumate kohtadega ja jagawa „wihmajuga“. Säab tundmus, et nii palju hurrwitawat ja elumurtwat materjaali tähelpanematult igawikku suigub. See on Eesti koolides ajajärk, mille sarnane aastajadade jooksul kordub. Kui palju näit. mõisid kirjutada emafeelje õpetuse edust, wõrrelbes weneaagie kooliga; kui palju toob see õpilaste hingeelus ja edasiõudmises muudatusi.

Õpmata hulga kirjeldusmaterjaali annaks koolide ülewümine endistesse mõija lossideesse. Misjuguist mõju awaldab see laste meelesolu ja õppetöö peale. Misjuguised raskused tulid siin ära wõita? Selle poolt tehti takistusi jne. Neid kirjeldusi tarwitaks tulewane Eesti kultuur-ajaloo kirjutaja. Õpetaja peaks juutma iimbritsewat elumurrangut waadelda kurtmiku pilguga, mis rohkem näeb kui igapäewane inimene. Rahjuks raames tab maadõpetajaid jelles suhtes mingisugune ükskõikus ja eelarwamine, mis jüगतवामत elujuurdlust haltwab. Peetakse nagu jündmataks ja ebaasjalikuks „igapäewaste“ elunähtuste kohta nii palju sõnu teha ja üleilidse ajalehele kirjutada. Kirjeldatakse ainult mõnda juuremat „õnnetusi“ wõi elukutse muret, mis õpetajat isiklijelt tabanud.

Wähe on neid õpetajaid, kes „panewad paerisje“ ja „raiuwad raamatusse“ juure ajajärgu elupille. Wene mõimu lõpupäewadel kirjutati koolide ajalugusid. Kardan, et nüüd jeda ei tehta.

Üsna iseloomulikult paistab filma, et just eespool käsitatud kahe tähtsama küsimuse kohta ajalehtedele hoopis wähe kirjelduwi on jaadetud, nii et inimene, kes meie oludes wõhib,

arwamijele tuleb, et meie koolid kõik ilujaste maaga warustatud on ja enam ei nõutagi. Ringu ei ole kaugektti nii armas ja meeldiw, kuigi kurtmisi ainult mõnest ühikust wallast on jaadetud.

Maajaotuse kohta

jaadeti kaebtuji ajalehtedele ainult järgmisest kohtadest: *Tamjalust*, kus kirjutatakse („Sot.-dem.“, nr. 51), et 17. weebr. tulid *Õmmküla* wallamajas *Tamjala* mõija maad jagamijele ja jeda jaotamist toimetati nii ülekohtuselt, et *Uudeküla* kool hoopis ilma maata.

„Undeküla rahwakooli hooles ja nõufogu otjustanud palwefirja põllutöö“ kui ka *Haridusministeeriumi* jaata, protesteerides *Jarwaja* wallandufogu tegemise wastu ja uut ja-gamist paludes.“

Wilwerest kuulub koguni hädahüüie, et *Wilwerek* wallawalitus kooliõpetajalt maad ära wõtnud („*Waba Maa*“).

„*Wilwerek* kooli õpetajal, *Wändra* kihelkonnas, oli jüamaale kooli koht, mis *Pärnu* linnawalituse poolt jellele koolile juba ammu ajast antud, enne palga eest ja wiimajel ajal palga kõrwal tarwitada. Tänewu ke-wadel rentis *Wilwerek* wallawalitus *Pärnu* linnawalitusele jelle koolikoha enesele, aga et ammu jeda mitte enam õpetajale tarwitada.

Ja juure perekonnaga õpetaja jäigi hoopis ilma maata.

Kaebtuste kõrwal maapuuduse üle tuurakse esile paar näitust, kus maandmisi rahul-dawalt toimetatud. Nii kirjutatakse *Pärnu*-maalt („*Wol.*“ 77):

„*Raisma* wallas olematel koolidel ei olnud jüamaale maad. Hiljuti oli koolidele antawa maad küsimus walla nõufogus arutusel, kus otjustati igale koolile maad muretse-da ja nimelt iga õpetaja kohta: 4 tiinu põldu, 8 tiinu heina- ja 8 tiinu karjamaad. Seega otjustati õpetajatele rohkem maad anda, kui *Haridus-* osakonna kaudu wallawalitustele ette kirjutatud. Seda tehti sel põhjusel, et siinne maapind hoopis kehw on. Maa tahe-takse õpetajatele juba tänewu kätte anda, milleks wallawalitus jamma on astunud.“

Samalad isiklilt kirjutab „*Sakala*“ *Wil-* ja andi maakonnast:

„*Wiljandi* maakonna nõufogu, otjustas mõisate tiifeldamijega wabanetwaid hooneid, mis koolidele jündjod, walitusele koolide jaoks paluda. Mõnda jaoks siis *Põltja-* maad realgümnaasium *Uue-Põlhamaa* mõisa elumaja ühes tarwiliste kōwalehtinustega, pargi ja aiamaaga; *Õp* 7-aasta kurtutega

rahwafool Suure-Rõpu mõisa elumaja ühes koolile tarwiliste kõrwalehitustega, mõisa pargiga ja kolmele õpetajale tarwisminewa põllur-, heina- ja karjamaaga; Wiljandi Sür-gawere ühendatud eeskujulise rahwafooli jaoks Pärsti mõisa peaelumaja ühes tarwiliste kõrwalhoonete õue ja aiamaaga. Peale selle veel õpetajatele tarwisminew põllur-, heina- ja karjamaa."

See on ka pea kõik, mis maa warustamise kohta ajalehetele käesolewal aastal jaadetud. Ütle mata wähel õpetajad teaksid siin hoopis rohkem rääkida.

Weel suurem pöud on kohapealsetest teadestest

usundpetuse kohta.

Miuult 3—4 jõrumit. Mii kirjutas M. Kalju („Waba Maa" nr. 50) üleüldiselt:

„Õpetajate hää l on ühemeelselt igal kongressil ja koosolekul kuuldawake turund, — ja see on: Rahwafool olgu sunduslik ja maksuta kõigile ja ilma usundpetuse jeta."

Enam iseloomulikumalt huwitaw teade tuleb Märjamaa koolidest („W. Maa" nr. 7):

„Siidametunnistuse wabaduse põhjal, ei anna mitmed õpetajad koolides usundpetust. See on aga meie palwewendade ja kirikuherra meekest wiimase päewa märk. Kirikuherra palub jumalateenistuse ajal, et õpetajate „waimusilm" jaoks selgeks. Palwe on ju mõjumis, sest Märjamaa walla L. kooliõpetaja annab usundpetust ja peab kooli ruumides palwetuunde. Lastewanemad aga jätawad L. küla kooli kõrwal ja wiivad lapsed kooli, kus usundpetust ei anta, aga kus teisi õpaineid eeskujulikult õpetatakse."

Waimusilma selgitamist palus „Kiriku herra" enne usundpetuse ametlikku wäljakehtmist. Kas ta jeda ka pärast tegi, pole kahjuks teada.

Samajugune olukord näib walitsewat ka Ubia-Paluoja l, kus rahwafool töötab 5 jaoga. Tamas õpitawd luteriusu ja õigeusu lapsed ühes. Kohalikkudele mustadele ei meeldi, et usundpetust ainult üks tund nädalis on; nad arwawad, et kui koolist usundpetus kadunud, siis seal midagi ei õpetata. Ka peaks nende arwamise järele igal usutunnistusel oma koolike olema."

Graldi seisukohale ajus Lääne maakonna õpetajate kongress, kus otjustati: „usundpetus kui wabaõppeaine koolis alal hoida. Usundpetust kui teadust ja moraallist kaswatusabinõu tarwitada, lastes ilutunnnet ja headust äratades."

Peale selle on usundpetuse küsimust püüdnud pikemates artiklites. Kohapealised teadest annaksid kujutama pildi. Kahjuks on neid nii wähe.

Peale selle (mis õppetööd kirjastawad, on ajakirjanduses kõige jagedamine nimetatud

kõlbmata koolimajasid.

Suurem jelle poolt näib olewat Puhja kõrgem rahwafool, „mis kiratjeb õndfaste parunite ajast jaadik ilma peatwarjuta. Enne seid uue koolimaja ehituse wastu mõisnikkudest konwendi eestseisja ja liikmed. Pärast nende lahkumist ei ole ka keegi ehituse asja kõijelt mõtnud."

Paremas seisukorras pole ka Koje-Meksi koolimaja, mis „on ehitatud 50—60 aasta eest liiwaukude wahel. 36 aasta eest ehitati maja ümber ja klassituba tehti veel madalamaks. praegune kõrgus 7 ja pool jalga. Majas on ainult üks tuba kuhu kooliklassi mõis mahutada; pikuti ja lauti ligikaudu 4 ja pool silda, afende pind pöranda pinnaft 20 forda wäiksem.

Koolil on iffa ainult üks õppejõud, õpilasi 67, kolmes jaoskonnas.

Kui räägitakse uue koolimaja ehitamisest, siis tulewad mitmed kohalikud elanikud, keda maaliidust nimapidi meeld, ja seletawad, et uue koolimaja ehitamist edasi peaks liikutama, olewat hirmus kulukas ja mis peasti, kulus wõinawat kõik põllumeeste lenda. Need rääkijad ije wiivad oma lapsed 7 wersta taha kõrgemasje algkooli, kus ruumid paremad, ja mõned koguni Tallinna koolidesse.

(„W. Maa").

Enda arwäärilise wanadusega tõeb küll Sellenurme koolimaja kõik teised üle. Ta on 1830 a. ehitatud, seega 90 aastat wana. „Keg oleks jeda wanakest küll juba pajuki peale lasta, (kirjut. „Sots.") on ta ju nii kühmakas ja pime, igapidi mitte enam ajakohane. Kuid uue ehitamisega pole tänini weel alguft teha jaanud, sest mõis tahtis koolimaid metsa alla jätta.

Kõlbmatuks majade poolest tunnistatakse ka Luiste walla koolid:

„Koolimajad on mõnda aastat parandamata, ega mõelda seal kõige wähematki isemist korraldust ette wõtta. Mustad seinad, mille küljest lubi maha warisenud, annawad tunnistust, kuidas wald oma tähtsama asutuse eest hoiitseb („Wol.")

Palju lootwida jätawad ka Põlwa koolimajad. „Kui wallamaju summitti Wene ajal ehitama, on nad kõik üsna uued; koolimaja aga lipiti ja kapiti ja nad wastawad wana-

ajanuetele, kus koolimaja pea ühesanne oli palvetundide pidamiseks ruume anda.

(„Sotj.“ nr. 71).

Palju meeleibetuist on ühskütetes koolides õhutanud

kiite ja walgustuse puudus.

Kuid kahjuks ei luda teadete wäike arm jelle peale suuruist ligikautseltki määrata.

Kiittepundust on pödenud Põlwa koolid, kus „kiite ja walgustuse andmine omawalitsuste poolt jündis jell talwel korratult. Pea kõik koolid said toored puud, mida palju kulus ja sooja siiski wähe sai. Mõned koolid seisis kiite puudusel nädalate wiiji.“

(„Sotj.“ nr. 71).

Samuti ka R o e r u s Weinjärwe-Udewa kool. Koje-Mlawere koolis puudus petroleum ja kritt. Wiimast ostis koolijuhataja enda raha eest.

Walgustuse ja kiite häda oli ka Läänemaal M a s j u walla koolides. Riijama tegi Wäina koolis kiittepunde puudus koolitööle takistusi. Kool seisis mitu päewa. 2 nädalat tehti tööd kiitmata ruumis.

Walga korratult kättesaamisest

firjutatakse L ä ä n e maakonnast, kus õpetajate liit jüüdisteb maakonnawalitsust ja haridusosakonda paljade korratul wäljamaksimises.

R ä r n u m a a l on maakonnawalitsuse haridusosakond õpetajatele mingiuguse förwalttemistuse ära feelanud ja need jelle tagajärjel 175—250 m. kuupalkadega üsna hädasse jäänud.

S i i u = K ä r d l a s t firjutatakse „Päewalshale“:

„Palka maksetakse wäga korratult. Praegu on märtsiin käes, aga jaan. palk alles jaamata. Ka see jumma, mis praegu kuis maksetakse, on wärdwud napp, et temaga wõimata ära elada. Kui aasta kahesümne eest õpetaja arastas 120 rubla sai, siis oli see riisugune palk, millest praegusel ajal keegi umistada ei tohi.“

R u i s t e s t teatatakse „Sotsialdemokraatide“:

„Õpetajad, kel maad pole, kannatawad puuduist. Rahapalk pole nii juur, et wähegi inimese wäärtusliselt wõiks ära elada. Walitjus peaks jelle eest hoolitsema, et iga õpetaja lubatud maalapi kätte saaks.“

Suurtest koolitrahwidest,

mis korratu kooliskäimise järeldused, firjutatakse L ä ä n e maakonnast, kus näit. Drus, kedagi 389 m. trahwitud, kus Wormsi walla walitjus rahukohunikku läbi kellegist Nord-

steinilt kassikute laste kooli mitte ilmumise eest 320 m. trahwi nõudnud.

Teistel poolt kuuludub aga, et paljud wanemad meelega lapjed koju jätawad ja trahwist puutumata jääwad.

S a r j u m a a l t firjutab Ed. Bertmann („W. Maa“, nr. 56), et „taluperemehed wõiwad ilma takistujeta palgata nende seaduserikkujate wanemate lapsi, kes koolikohustust ja kooliwalitjuse kästusid ning ähwardusi naeruks panid ja oma lapjed koju jätsid. Rahes kooliringkonnas, mis kangeltsi methanurgas ei aju, on minu teada 40 prots. kooliealisi lapsi wäljaspool kooli. Riisugujed jeadustrikkuvad wanemad pole oma tegude üle weel mingit aru annud . . .“

. . . Nii on Sarjumaal maakonna kooliwalitjus koolide hooltekojusid 5 kuud lastnud trahwijärkusid ilma tagajärjeta oodata.

Mitmed, kes koolifundust naeruks panid ja lapjed kooli panemata jätsid, parastawad: „Kes kästis täita walitjuse käsku!“

Seelama firjajaatja armab („W. Maa“ 107), et kooliaega tuleks lihendada 20 päewa wõrra, j. o. 22. maini ja kirjab juure:

„Praegu jõbb üks jeadus teije ära. Kästake ihe jeadujega kelmematele õpikastele kooliskäimist wõimaliks teha, kuid teijega jekotake walla käed finni . . .“

. . . Kuuldes, et koolid 12. juunini käiwad, on wanema jupupõlwe peremeeeste ihsine kiijumine: „No, kust karjajeid peab jaama. Ei täiskalijst karjast küll jäfsa wõtta!“ . . .“

Õpetajate puudujest

firjutatakse W i l j a n d i m a a l t, kus „mitmed algkoolid töötawad tiill 4—5 flakliga, aga ihe õppejõuga. Paljudes walldades on walitused mitu forda wälja kuulutatud, aga kohawõwujate ilmumata jäämise pärast läbi wiimata jäänud“. . . („W. Maa“ nr. 27).

Sama häda kurdetakse J ä r w a m a a l t, kus õpetajateselts juhüb haridusministeeriumi tähelpanu jelle peale, „et kui lähemal ajal õpetajate majanduslist seisukorda wähemalt jshkamal määrul, kui teistel riigiametnikkudel, ei parandata, siis õpetaja ametipidamine täwesti wõimatuks jaab ja järgmisel õppeaastal, wõib olla — wähe õhwrinckelheid inimesi jaaks leiduma, kes sõmata ja fatteta, olguigi riigi ehitustööd — teha jõuaksid („W. Maa“, nr. 77).

Õpetajate puudust pöewad ka U u d r u koolid, kus „õpetajatega wiimastel aastatel enam õnne pole olnud: üks tuleb, teine läheb“ . . . („W. Maa“, nr. 40).

S i i u = R e i n a s on jälle õpetaja Maggus kohast lahti kangutatud.

Arvatavasti on õpetajate puudus üldine, kuid vähe on õpetajad jellest kirjutanud.

Õppetöö taustajena

tunakse ajakirjanduses eile üleüldiselt, et „õpetajad on endiselt tuupim, vast mõits ütelda, et väim on muutunud. Selle pebe põhjusiks tuleks küll jeda arvata, et õpetajad meema aja kooli põhimõtteid vähe tunnemas. Ei mõi jeda aga õpetajate jüüts arvata, jekt puudub jekt tarviline kirjandus.“ („W. Waa“, nr. 41.)

Kiitvaid arvamisi kuuludub pea ainult Wigala koolide kohta („L. Teataja“, nr. 82), kus „koolid tänawu talwel palju rohkem on edenemud, kui minemal.

... Lapsi tunakse kooli palju rohkem, kui minemal aastal, mis wiist küll koolijunduse arwesse tuleb panna.

Sündmata õpetajatest

kirjutatakse kõige jägedamini Petjeri maakonnast, kus „üleüldise hariduse eest hoolikandmine kohakute isikute kätte antud, mõned isikud wälja arwatud. Jääranis siinjes kõrgemas õppeajutusjes, realgümnaasiumis.“ („W. Waa“, nr. 5.)

Analoogiline häda hakkab ka Puhjas koolitööd, kus kirjajaatja konstateerib, et „nõukogud ishtipeale mitte arwesse ei wõta walitawate jaadikute isiklikka wäärtusi; wa-

litakse enamast jaolt jee, kes tüblisti rääkida armastab, jelle peale waatamata, kas mehel midagi peas on ja kas ta asjale koaja tunneb mõi mitte.“ („W. Waa“, nr. 8.)

Ka Belle koolides leidumata tuime õpetajaid.

Tütarlaste edulijema koolitamise kohta on ligi poole aasta jooksul kirjutatud ainult Tahkurannast. Maal töötab nii rohkesti naisõpetajaid, kuid furwastawalt on tütarlaste haridusjettung ja edasipüüdumise wõimalused jurguõdede poolt hoopis vähe tähelepanemist leidnud.

Tahkurannas on edu olnud:

„Mõni aasta tagasi, kui meie hulgas keegi oma tütre peale wallakooli weel murjale õppeajutusje jüges edasi jaata ja kui jaatja ainelikelt weel küllalt jõukas ei olnud, lauges ta fogu rahwa pilte alla.

Wiimajel ajal näib jee wildaf arwamine, et naistesjugu, jeda ju jõduriks ei wiida, peale wallakooli ewam edasi õppida ei tarwitje — paljude juures rõõmüstawalt muutumad olemat, mis jellest wälja paisteb, et meie wallast praegu peale 30 tütarlastje linna koolides õpivad, jekt arwust on juurem aja laubanduskoolis.“ („W. Waa“, nr. 18.)

Kiijugusena on maakoolide oluford pildestunud ajalehtede weergudel möödaläinud 5 kuu jooksul.

J. Prummel.

Kirjandusest.

Segelikud õigekeelsuse määrused.

Kõltsõlas Õigekirjutuse Sõnastiku teotül olewa teise trüliga.

1. Kõltsõnad aegsõnad (werbid).

Aegsõna kirjutatasse partikliga kokku ainuit siis, kui ta noomenina, s. o. nimi — ehk omadussõnamat eäneb (erandiks on määruliline infiniitjw: **ma** lõuga), näit.: mahaarwamine, väljasõit, kinniwõtmised; möödaläinud (aeg), tagasiantud (raha), ärapõlatud (kint); sissetulevad (rongid), mahaarvatavad (summad); juurdelõikajad jne. Kui aga aegsõna esineb werbaalses fantstioonis, siis kirjutatasse ta partiklist **ahus**, näit.: (neeb ajab on) mööda läinud, (raha on) tagasi antud, (on jee kint) ära põlatud? (asja) külge puutuv (täsi), (topitalist) maha arvatavad (summad), (sinna) juurde tulijad (inimesed), (ta on siit) wälja läinud, (hoiused on täiesti) ära väsinud, (tuppa)

tagasi tulles, (utis oli juba) kinni pandud, (rohku) sisse wõttes; infiniitjw: (hastafid raha) wälja maksma, (jee kaup peals) wälja veetama, (mingem tima) üles winnama, (tarwis oleks waenlast) kinni pidada, (ahastfin need majad) ära osta, (jeda tuleb) tähele panna jne.

2. **rsj** ja **rs**. Kui nõrgas astmes (paindes) on **rs**, esineb tugewas astmes **rs-** (piff **s**, tahelordjelt kirjutatud), näit.: marsitud, marsime: marssisin, marssima, marsinud; (hõbuse) varsad: varss, varssadega; (jea) kärsast: kärss, (loulu) värsid: värss, pörsastel, pörsas: pörsad, pörsale, pörsaid; (leima) märsist: märss; (härit-) värsid: värss; türsad: (tats) turssa jne. Samati ka paendumata tüwedege laensõn. s nagu: verssok, Varssavi jne. — On aga nõrgas astmes **rr-**, siis esineb tugewas **rs-** (tuleks häälbada **rrs-**, nagu jee paljudes murretes ka lünnib), näit.: kõrred, kõrrel:

körs, parred: pealpool) parsi, (luua) varrega: vars, õrrel: õrs, (neid) õrsi, tõrrest: (mee) tõrs (aia) hirred: hirs.

3. **Sisiseütlem: meelde, juurde, juonde, tuulde.** Need d-lised sõnatujud on täiesti rahvaomased, esinemad üle terve Eõuna-Eesti ja väga laialt ka Põhja-Eestis) Kirjateeles on nad ostarbekohased ja tungivalt tarvilikud, et omastawaga (genitiwiga. segamist ära hõda, mis mõtte wärsinguid mõits tekitab. Neis kirjudes on d tähtsaks illatiwi (sisiseütlem) funktiooni tunnusega, eraldusmärkega. (Wrd. näit lauset „kui nii edasi — ja niisugune suur osawõtmine, siis peame wiist ometi suur de „Eestoonia jaasi edasi minema“, Päewal., a. 1920., No 25, 2, 5). Seega tuleb kõnes ja kirjas arwutada: tuli mulle kuidagi meelde, see sõna on eesti keelde wastu wõetud, pillub aganaid tuulde, lätsin mere äärde, asi anti minu hoolde, tortas nõdelaga weresoonde jne.

U. S.-r.

Uued raamatud.

(Toimetusele jaadetud kirjandus.)

J. G. Granö. Geograafia kui teadus ja ülikooliaine. — Tartus, 1920. E. A.-ii. „Postimehe“ kirjastus. — 30 lk., mf. 4.—

Töö on kirjutatud Tartu ülikooli professori poolt ettekünnemiste sissejuhatusena. Geograafia õpetajatele on raamat soowitaw mõtteid wärskendama ja huwitawalt kirjutatud tööna.

W. Lunfewitšji järele U. Nõuk. Sipelgate elu. — 1920. — E. Sunti 2. trükk, Wiljandis. — 52 lk. Mk. 22.—

Sipelgate üle on palju kirjutatud. Neis kirjutustes minnakse tihti luuleilma, kus teadus waifima peab. Lunfewitšji

raamatus on lihidalt ja populaarjelt kirjeldatud sipelgate anatoomia ja füsioloogia, millele järgnemad waatlused sipelgate elust, kus ei ole mindud liig kaugel fantasiasse. Tekstis on ka mõned joonistused.

Tõlge on tehtud laitmata, modern keeles. Trükiwigu on ainult kaunis palju.

Lauri Reikonen. Soome keele õpiraamat. — A.-ii. „Rahwaülikool.“ — 138 lk. Mk. 60.—

Eesõnas ütleb autor: „Päesolew õpiraamat tahab niihästi praktiline kui ka kergesti teaduslik olla. Praktiline kõige pealt jes mõttes, et ka Soome keele õppimist rohkearwuliste, jüstemaatilijelt korraldatud näituste waral wõimaldab . . . Aga ka teaduslikku sihti ei ole hoopis kõrwale jäetud . . . Nõnda on, näit., Soome ja Eesti häälikuliste lahkuwusekute ajalooline wahetõrd eriti ära seletatud . . .“

Situ langeb järgumistesse osadesse: 1. Häälikute wäljaütlemine. 2. Häälikute iseäraldused. 3. Sõnawormiline wahetõrd. 4. Laukseõpiline (jüntaktiline) wahetõrd.

Joh. Kawi. Ogekeeljuslik grammatika. 1. anne: Mitmuse partitiim. 1. ja 2. wihk. — 1. wihk 26 lk. Mk. 2.50. — 2. wihk 32 lk. Mk. 10.— (See 2. wihk on 1. wihu järg ja lõpp.) — Kirjastus „Istandit“, Tartus. 1920.

Wihkudes on terve rida näitusi mitmuse partitiimide kohta: „Kas „fiwisiid“, „fiwa“ wõi „fiwe“?“ Selle jarnakeid näitusi on toodud 109.

Tulus maja pidamise ja koka raamat. Rihtsad, odamad, maitswad toidud ja ka piduroog. — Tallinnas, „Teaduse“ kirjastus. — 176 lk. Hind?

Raamatus on toodud 668 retsepti toitude, keediste jne. walmistamise kohta.

Kroonika.

Tallinna koolide lastepidu.

2. juunil korraldasid Tallinna koolid ühise jalutuskäigu Habersti mõija. Kell 9 kogusid lapsed Balti parti, kust rongikäigul lippude ja muusikaga Baltiski maanteele mööda wälja mindi. Piduplatšiks oli suur lagendik mehja wahel wälja walitud. Alguks ja lõpuks oli laste ühine laul, õp.

perti juhatusel. Waheljal mängiti laulu, jooksu- ja teisi ühismängusid, mille kätte õpetamiseks wõimlemisõpetaja, n. Kaudkats, oli maewa oma peale wõtnud. Mõned lapsed olid ka pallid ühes toonud.

Pidu tegi lastele palju rõõmu: kogu aeg waldas neid ülew meeleolu, nii et lõpul piduplatšilt lahkuwagi ei tahetud.

Silm oli hommikul segane, ja kella 6 pai-

ku, kui linna tagasi jaadi, tuli ka wihma: kuid keelpäew oli päiksepaistene, mitte palaw ja pidupäewaks väga fohane.

Lastepidust, mis wäiksel ja ilma pikema ettevalmistuseta forraldabi, wõtsid aja üle poole Tallinna algkoolidest, mõned ainult üksikute klassidega, ja mitme keppkooli alamad klassid, kokku paar tuhat last. Kõigi koolide ojawõtul oleks jee arw wõinud kolme kunnj nelja kordseks tõusta. Sarnase hulgaaga oleks ehk raske ühijst pidu toime panna, aga kui last hõmitatud ollakse, ei peaks jee ka wõimata olema, ja asi wõiks juuremõjuliseks kujuneda ning ojawõtjatele palju rõõmu teha. Kas ei peaks jelle tulewal aastal läbi wiima? —n—

Noorte püha Tallinnas, 6. 7. juulil.

Noorte püha piirustused algasid rongikäiguga Kadriorust Harjumärawa mäele, kus kell 11 awamispidu ära peeti. Rohelisega ehitud sõlatojalt termitas pidulisi, noori ja wanu, noorjoo esitaja, toonitades, et jee esimene kord on, kus Eesti noorjugu tohib kokku tulla oma püha pidama. Termitusi tõid ühtlasi G. D. L. nimel N. Almusson, Tallinna õpetajate Seltsi nimel G. Roos ja Soome noorjoo esitaja, mag. Sandelin. Termitajad tõid joojades sõnades eijle paremad jooiwid noorjoole ja kujukid teda üles julgele tulewifutööle. Soome esitaja wõrdles meie noorjugu lofkawate Eesti wiljapõldudega, mis tõotawad anda rohket jaaki. Telegrammi oli jaatnud haridusministeeriumi kooliofakonna juhataja. Noorte laulukoor, hr. Kajemetsa juhatusel, kandis ette mitu laulu, neist ühe Soome keeles. Ettefanded, millest mõnda forrata lasti („Luljak“), leidsid elawat fiitust. Lõputš esines noorte jümsõonia-orkester, mida hr. Waks juhatas. Pidulistele miüidi pidu-märkidega warustatud lillekimpa.

Õhtupoolel olid jalapalli wõistlused „Spordi“ platsil ja teijed kergejõrwi wõistlused „Kalewi“ aias, millel ojalrt kartlased ja tallimlased, ojalrt tallimlased oma keskel, wõistlesid. Esiwesid ka naiswõimlejad. — Õhtul esines noorjoo „Dramaatiline ühing“ Draamateatris Rikbergi laulumänguga „Kõzjasõit“

Teijel päewal olid weel jõrwi lõputšiwõistlused ja kinnine lõputšipidu, millest rohkesti aja wõeti. Siin oli pea ainult noori näha, wanemad pidulised olid õpetajate hulgast. Lõputšipidul wiibisid ka soomlased, kes „Noor-

te Wühaks“ oiid jüa jõitnud.

Lüdiüks lõputšipidul olid muu hulgas noorte algupäraliste lüuletuste ettefanded ja wõimlemiswõimlused. Lõputš tantsiti ja mängiti.

Et Eesti noorjugu ei õska ega julge külalt noor olla — jelle mulje jättis kirjeldatud pidugi. Oieks tahtnud näha noori noortena: rõõmsatena, wallatutena, waimustutena. Kuid tõu ja olude eeldused ja eelarwanijed koormawad meie pidufewatki noorjugu. Paljud häbenewad rongikäigust aja wõtta ja jõrgiwad pealtwaatajatena teiste pealtwaatajate hulgas kõrwal. Üleüldje häbenetakje meil rongikäigus ja paaritwiisi käimist, jelles mingit alawäärtuslist laste lõbu nähes, mida täiskaswanuil muulgates jünnib pealt wõadata, aga mitte rõõmsalt kaaja teha. Mõingi elutišs jolitišs, ojalrt ijeji jõhkrawõitu elumehelikkus, näib aja noorjoo idcaal olewat. Aga ka jee aja noori, kes tõid kaaja teeb, ei jaa hõlpjasti joojaks. Tegelased, lauljadki, ei jaa oma tegewusest kaaja fiitnud, ei ela teda läbi, wad liigutawad juud nii ükskõiksel külmal, nagu fohujje pärajt. Minult mõnel iifilul lõõb film färama. Minult lõputš, päewapikkuse kiitmišje järele, jaaab ta joojemaks, haffab julumana. Ja siis wõib ta kuumawereliste naabrite ees kujukul ijeji sellega walnis jaaada, et ettefanet oma heakfiiduga katkestab.

Olgugi meie tagasihoidlikkujel ja eneješüwenemisel palju positiwset, kuid õnnelikuma ei jaa meie tõug end wist mitte tunda, jennikawu kui meie, meie noorus, ei omarda enam elurõõmu, ei puista maha minewiku roidumise, ei jaa oma tõu omadustest ojalrti üle — ei jaa nooreks. Siis wõifsiine ehk õnnelikuma tõutiibi kujundada.

Kas jport, mida meil iifka rohkem ja rohkem haffatakse harrastama, ei ole wõhemalt üheks leguriks jelles sihis?

Kaswatajad, õppigimnt kõige pealt ije noored olema! — a —

Soome Koolinoorsoo päewad on kindlaks määratud 25. juunist 1. juulini Helsingis ja jelle iimbruses. Sellest ajast pühendatakse üks päew Soomelinna (Suomenlinna — Sveaborg) ajalooliste mälestustele ja nähtawustele. Oja wõetakse ka Soome mesje awamijest 27. juulil. Kuni fõõdsatel tingimustel laew jaadakse, tehakje huwifõit Tallinna. Noorjooapäewadel on tähtis aja jõrwi. Korraldus on Uusimaa jõpustkonna käes.

Organisatsioonide teated.

Wiljandimaa Õpetajate Liidu kongress.

Wiljandimaa Õpetajate Liidu kongress peeti ära 30. ja 31. mail s. a. Wiljandis „Koidu“ seltsi saalis üle 120 osavõtjaga.

Juhatusse waliti: A. Marfeldt, J. Kait ja J. Lepp. Külalistena wiibisid kongressil Eesti Õpetajate Liidu juhatuse liikmed J. Annusson ja J. Piiskar.

1. J. O r i k kannab ette referaadi „Õpetaja isik“. Õpetaja kui kaswataja peab prof. Esfurski arwates olema teadusehimuline ja peab tahtma seda otsekohetele edasi anda. Iseseiswat teaduslist tööd ta ei tee, waid püüab rohkem konkreetset walmismaterjaali wõtta. Tema hinge intellektuaalne, affektiivne ja tahteline küljed peawad tasakaalus olema. Nüüd ete õpetajate üks puudustest on just tundeilma nürisus.

Õpetaja tähelepanemismõim peab olema küllalt piisaw ja laia ulatusega. Asotsiatsioonide profitesid peawad kiirelt sündima, sest leidlikkuse puudus teeb õpetaja lastele igawaks.

Nüüdseid õpetajaid mõiks jagada: 1) õpetajad-rutineerid, pedandid; 2) idealistid, kes aga sagedasti nõrga tahtejõu tõttu karmi eluga kokku puutudes pessimistideks muutuwad; 3) karjeristid, kes oma lippu tuule järele seawad. Tõsised õpetajad mõiks wälja areneda idealistidest, kel tugew tahtejõud.

Õpetaja peab olema individuaalne, algupärane isik, moraaliselt peajagu ümbruskonnast förgemal.

Kõnele järgnewad elawad läbirääkimised, mille siisu kokku wõetakse järgmisele soowiwaldusele:

Kongress awaldab soowi, et asutaks õpetaja isiku iselaadi uurimise ja et õpetajad asuksid oma elulugude kirjeldamisele. Ühtlasi tuleks kokku seada õpetaja isiku uurimise programm.

Soowiawaldus wõetakse wastu.

2. A. M a r f e l d t kannab ette referaadi: „Õpetaja ilmawaade, eriti poliitiline“. Referaadi teesised ühendab referent järgmiseks soowiawalduseks, mis wastu wõetakse:

Meie praeguse aja õpetaja ei awalda oma poliitilist meelust, on tihti koguni

arenematu poliitiliselt. Sellepärast pangu õpetajaid ettewalmistawad asutused juurt rõhku õppeainete peale, mis wõimaldavad õpetaja ilmawaate, eriti just poliitilise ilmawaate arenemise, sest ainult poliitiliselt arenenud õpetaja võib olla tõsine kaswataja.

Õpetajate organisatsioonid nõudku oma liikmeilt niipalju kodanlist julgust, et nad oma poliitilist ilmawaadet ei hõbeneks ega salgaks, sest just õppe- ja kaswatus töö nõuab, et õpetajaskonna poliitiline näoilme selge oleks.

Õpetaja peab tohtima julgelt oma poliitilist meelust awaldada. Kooli ei tohi õpetaja millalgi poliitilise kihutustöö talermaaks teha, kuna aga sellega, kui paratamata nähtusega leppida tuleb, et iga poliitiliselt arenenud õpetaja oma õpilasi nägemata oma poliitilise ilmawaate mõju all kaswatab.

Sellepärast olgu üles seatud nõudmine, et eeskujulik õpetaja niisuguse poliitilise ilmawaate esitaja peab olema, mis eduliste wooludega, millega noorus alati käsikäes käib, mitte opositsioonis ei ole.

Wäljaspool kooli peab õpetaja tohtima takistamata poliitilisest wõitlusest osa wõtta.

3. Õpetaja ja ühiskond ja nende wahetord“, ref. A. Marfeldt. Peale läbirääkimisi ühinetakse järgmise resolutsiooniga:

Õpetaja ja ühiskonna wahel olgu heamehe wahetord, sest et see hõlbustab õpetaja tööd koolis, kui ka wäljaspool kooli, kuid õpetaja ei pea mitte wiivitama ühiskonnale wastu astumast, kui ühiskonna waated nende sihtidega ja eesmärkidega kokkukõlas ei ole, mida õpetaja koolis ja wäljaspool kooli tahab läbi wiia.

Seda peab aga iga õpetaja meeles pidama, et õpetaja otsekohene ülesanne on töö koolis ja ieenese edasiharimise kallal, ja temal on lubatud ühiskondlisest tööst niipalju osa wõtta, kui palju see tema otsekohest tööd ei takista.

Kui õpetaja enne wäljaspool kooli, kus ta päratu suure tähtsusega kultuurilise töö ära on teinud, iga pool ühiskonna tööd tegi, peab ta nüüd enesele niipalju harituid jõude kaswatanud olema, et ta ainult weel juhtida tarwitseb, kuna tehniline oia tööst nende wiimaste poolt ära tehakse.

Waimulikest talitusest, mida õpetajad fenni, kas rahwa enese, ehk waimulikkude jurwel toimetajid, tuleb õpetajail, kui need talitu ed iseenesest juba nende pealt ära wõetud ei ole, kategooriliselt loobuda.

4. Kuulatakse ära maakonna koolinõuniku hra Rootsi huwitaw ettekanne Soome algkooli üle. Kõnelejale pandakse mitmesuguseid küsimusi ette.

5. "Õpetaja eneseharimine ja edasiharimine", ref. J. Orif.

Õpetajal peab olema illeilidiseks eneseharimiseks teadusline ilmawaade. Ta peab oskama läbitöötatud materjaali süsteemi wiia. Olles erioppeaine õpetaja, peab ta selle edu silmas pidama, selle praktilisi külgi rähale panema, et seda hõlpsamalt õpilasiile edasi anda.

Õpetajal peab ringimata olema pedagoogiline haridus. Ta peab olema ka hingeteadlane. Tal olgu enesel õrn hing ja ta peab oskama filmapiltselt lapse hinge isjelaadi ära tunda.

Teine kongressi päew algab läbirääkimistega eelmise, referaadi ja eneseharimise ja edasiharimise abinõude (raamatud, raamatukogud, kursused, ekskursioonid) üle. Elawa mõttewahetuse järele ühineatakse järgmiste soowiawaldustega:

Õpetaja peab kõik oma waimlised ja ainelised eeldused kokku wõima, et eneseharimisele ajuda. Pea abinõuks eneseharimise juures on raamat. Et edukalt eneseharimise tööd raamatute abil teha, selleks on tarwis et kõige wähemalt esialgselt raamatu ja tema tarwitaja wahel intiimne wahetord tekkiks, et lugeja raamatu enese isikukohaselt waliks.

Eneseharimisele ajudes ei tohi mitte mitut teadust korraga käsile wõtta, waid järjest üks teise järele. Mitte üksi teoreetiliselt, waid ka tegelikult mingit teadust ja kunsti omandada, tehniliselt ennast osawaks harjutada.

Kongress awaldab soowi, et kohalikud kihelkonna ühingud juba sel suwel wõtaksid ette omas kihelkonnas ekskursioone ümbruskonna uurimiseks.

Suwikursuste kohta annab pikemalt aru maakonna kooliwalitjuse juhataja J. Kaik. Otsustatakse kursusi ilma nädalase wahējajata ära pidada.

Saamata jäänud palkade asjus otsustatakse:

Õpetajate kongress nõuab kategooriliselt, et kõik õpetajate palgalisad 1. now.

1918 kuni 1. juulini 1919 kiires korras walja maksetaks.

Et õpetajate tarbea netega warustamine riigi- ja omawalitsuste ajutustes tiguwammul edeneb, wõetakse ühemeelset järgmine resolutsioon wastu:

Õpetajate kongress soowitab, et Wiljandimaa õpetajate liit asutaks ühes teise ametnikkude ühingutega tarbeainete isjeostu kooperatiivi, kui wahegi wõimalik, sellejuures ühendusse astudes kohalikkude omawalitsustega, neilt nõutades krediiti ja kaasabi warustuse muretsemiseks.

Arutades õpetajate walimise küsimust, wõetakse wastu järgmine resolutsioon:

Wiljandimaa õpetajate kongress otjustab maakonna- ja linnawalitsustele ettepanna, et nad nõuaks õpetajailt, keda nad ametisse registreeriwad, tunnistuse ettenäitamist, et ühing, kus õpetaja teenis, ei ole tema wastu professionaalsete ja seisukohalt. Ühingud wõiwad sarnaseid tunnistusi ainult oma liikmetele walja anda. Kongress awaldab soowi, et E. Op. Siidu juhatus walja töötaks instruktiooni, mille järele ühingud oma liikmetele sarnaseid tunnistusi walja annaks.

Et kongressist oja wõtnud on ainult üks kolmandik linna- ja maaõpetajaist, kriipsutatakse alla seda fakti järgmise resolutsiooniga:

Kongress konstateerib, et kongressilt on puundunud paljud õpetajad, kellel täielik wõimalus oleks olhud oja wõtta. Eriti on hülganud äraolekuga just linna õppejõud. Kongress tunnistab selle nähtuse mittesoowitawaks ja loodab, et ta ei fordu järgmiste kongresside ja koosolekute puhul.

Kongress soowitab tungiwalt, et rahwakooli õpetajad omi teadmisi keskkooli lõpetajate teadmiste tasapinnani tõstaksid.

Õpetajaile lubatagu üksikute ainetega kaup keskkooli kursuse eksamid teha. Niisama tunnistab kongress tarwilikuks, et õpetajad aasta jooksul teatud walitud kirjatöö mõnejuuguse aine üle, mis kaswatuseteadusesse puutub, läbi wõtaksid ja selles määratud päewal eksami teeksid. Raamatud, mis esimeses järjekorras läbi tuleksid wõtta, määrab õpetajate ülemaaline keskoimfond.

Haridusajutused ja kooliwalitjused peawad korraldama edasiüüdjatele, kes soowiwad õppida, kawad ja raamatud, mille järele soowijad wõiksid sibihtindlalt oma haridust täiendada. Peale selle peak-

fid olema korraldatud komisjonid, kuhu soovijad võiksid pöörata, et läbiwõetud ainetes nende teadmisi eksamineeritaks. Et mitmesuguste eksamide (näit. keefkooli, õpetaja kutse jne.) äraandmine en bloc eksamitegijaile väga suuri raskesti jünnitab, haridusasjale aga sest mingit kasu ei ole, soovitab kongress, et ministeerium wälja töötaks plaani, mille järele igal soovijal, eriti õpetajal, peaks olema võimalik vähemalt igas maakonna linnas mõnikord aastas igas aines eksamineeritud saada. Üksikult äraantud eksamidest peaks kokku terve eksamide tšüklus wälja kasutama. Eksamid ei tohiks mitte teatud ainete peale olla ette määratud, waid nende walik oleks waba igale soovijale.

Kongress rõhutab raamatlu ja raamatukogu tähtsust õpetajate edasiharimise abinõuna, konstateerib tõsiasja, et praegu algkoolide juures, iseäranis maal, õpetajate raamatukogud, kas täitsa puuduvad, wõi äärmiselt puudulikud on, ja nõuab, et kooli ülespidajad wõibimata ajutaksid kõikide algkoolide juurde õpetajate raamatukogud, mis sisaldaksid tooteid kõigi teadusharude ja ainete kohta, mis rahwaskoolis käsitusele tulewad, wõi õpetajaile nende tööks ja eneste edasiharimiseks tarwilikud.

Õpetajad võiksid raamatud, mida nad ise enam ei tarwita, annetada Siidule, millest siis keefraamatukogu asutataks. Nende raamatute kohta, mida üks ehk teine õpetaja ära ei tahaks anda, võiks õpetajad Siidule saata nimekirjad, mille järele õpetajad oma ametiwendest tarwimise waid raamatuid võiksid laenata.

Keefraamatukogud on väga soovitatavad, aga peale selle on tingimata tarwiline, et iga õpetaja soetaks enesele isiklike raamatukogu, mis sisaldaks põhjapane waid töid nende teadusalade kohta, mis õpetajat eriti huvitab.

Suwe jooksul tuleks ühikeseajalisi (1 nädal) kursusi korraldada algkooli uute õppeainete üle, nagu koduloost ja käsitööst ka kutsega õpetajaile.

Järvamaa Õpetajate ühijuste ajemikkude koosolek

peeti ära Raides 2. mail j. a. Osa võtsid 15 ajemikku.

Järvamaa Õpetajate Liidu põhikirjats wõeti vastu E. S. Liidu põhikirja wähestemundotustega.

Liidu tegewuskawa arutades otsustati: a) maakonna õpetajate organiseringimine lähemal ajal lõpule wiia; b) juhatusele ülesandeks teha riigiteenijate kooperatiivi, „Mädaga“ läbivõtmise astuda õpetajate riidetega, jalandusega ja toiduainetega varustamise asjus ja selleks tarbeforral teatav wahekorraldus luua; c) valmistada sellekohane varustamiskawa; d) järele pärida Järwa maakonnawalitsijelt, kas ja missal antakse maadõpetajaile kätte see oja varustusest, mille on juba saanud Raine keefkoolide õpetajad.

Õelawes määratakse: asjajajale palgaks — 1600 nr., kantselei ja posti kuludeks — 600nr., „Kodu“ ülespidamiseks — 1600nr., jõudu ja ettenägemata kuludeks — 1200 nr.

Kohakomitee büroo pannakse töötama endistel alustel ja walitud koosseisus.

Waliti: a) Liidu juhatusse: J. Kana, J. Roos, M. Kõuf, S. Timjon ja M. Wäli; neile kandidaatideks: M. Wägi, S. Zamber ja M. Waim; rewisjiooni komisjoni: J. Kan, M. Eglon ja Roos, kandidaatideks: Feldbach ja Freiberg.

Õpetajate kodu asjus E. S. Liidu juhatuse ettepanekut läbiarutades, tunnistati tarwiliks, et ajutataks kaks kodu wanade õpetajate jaoks — üks riigi põhja, teine lõuna osas.

Surji Õpetajate ühingu

on 12 liiget Wäljaspool ühingu, tema piirkonnas, asuwad kaks. Ühingu tegewuse algul walitjes õpetajate wahel arusaamatus, üks üheteise faktlustamine, erineki ilma waadete ja ei tea wael mis põhjustel. Selles oli küll juurest oialt okkupatsioon aeg süüdi. Rõhkesti aastane omawaheline kokupuutumine õpetajate koosolekul kooli ja õpetajaskonda puutuwate küsimuste arutamisel, wastastikkusel koolitunde pealtkuulamisel, arutamisel jne. on samäärane wahekorralduse unustuse hõlma surunud ja ühingu liikmed üksteisest arusaamisele ja sõjale hindamisele wiinud, mitte meelesolu ega muil kõrwalisil põhjusil, waid tema pedagoogiliste teadmiste, oma töö alal wilumise jne. järele. Nende ridade kirjutaja arwates on see suur samm õpetajaskonna huwide ja uue Eesti kooli loomise seisukalt. Wastastikkune usaldus ja seltsimeheks läbi käimine ametiwendade wahel on juba ühe juureks tõuseks tagajärjerikkama koolitöö juhtes: on ju ikkagi midagi üksteiselt õppida ja tähele panna. Seda on näidanud proowitumid ühikutes koolides, kuhu naa-

ber-foolide õpetajad pealt kuulama olid tulnud. Eüreti üsna tõiste armustamistega ja tunni hindamises olid väga asjalik. Sarnane mõõrjil käimine naaber-foolesje on kasulikum kurjuste proovitudidest, kus ikka ja alati ennaft ebanormaalsete oludega wabandatafje.

Ühingu koosolekuid fäesolewal aastal on rohkesti peetud. Koolitöö algul jagati õppeained üffikute õpetajate wahel ära ja kohustati iga õpetajat wastawalt wafitud ainele õppefama wälja töötada, ära näidates, kuidas ta mõtle ainet käsitada, misüugust õppewiisi kõige kohasemaks loeb ja siis koosolekul referaadina armustamisteks ette kanda. Õpetajate loitudje töttu edenes asi wifalt: üffikud tegid jeda ja, peab üttema, mõrdlemisi pealiskaudjelt. Muuduigi oli jün takistusteks ka õpetajate tööfoorem uute õppeainete töttu ja ka jellekohate kirjanduse puudus.

On iga koolile kohuseks tektud kõige hädapäraiemate õppewaherdite nimekirja kokufuseadmine ihes laste- ja õpetaja-raamatufogu nimestifuga, et siis kõiki teid ära fäjutada nende joetamisteks.

Raamatufogu loomine on teoffil. Pidun fäsetulefute ja Rahwah. ojakohna poolt laadud 500 mk. teotus-jumma eest on ostetud 46 effempl. juuremalt ojal laste- ja koolielu käsitamaf kirjandust.

Pidurid on toime pandud fäesolewal aastal faks — ihs õpetajate oma ja teine — lastepidu. Eüimeje pidu fäsetulef lähew terwelt raamatufogu heaks, — teie, lastepidu, fäsetulef lähew aga Tartu õppereisi kulude katteks.

Lastepoost mõtjid iihkfa kooli eüa. Umbes 300 õpilajest oli pidule iile paari saja ilunud. Pidun eeskawas olid iifeilidised lastefoori laulud, rongikäif lippudega puhpillide muusikafoori faatel, laste mängud, wabaid harjutusteh, ühüügemisteh, üffikute koolide lastefoorid ja lastenäitemäng. Et kohajed mängu- ja wõimlemiseruumid koolide juures puuduwad, fäksiruumid aga pinfega täidetud on, siis pole ka talwel ja hahwa ilmoga mängude harjutamine ja wõimlemine wõimalik. See nähtus annab ennaft pidul mängude juures tekesti tunda: ollafje iisena „karune“. Ühikofje kewadise ajaga, mil juba wabas loodusfes mõih harjutada, ei iuideta palju ära teha. Ja kus siis talwel ei taha keha harjutust, et waim erkjam ja wärskem, meeolelu lustitsem ja rõõmham oleks, energilhemaks ja hõuajärjeriffamaks koolitööks! Et tunta fiillalt kehaharjutuste tähtsust. Kufja ilma töttu oli laste meeolelu iihhe. Armustatir

iiffikute foolide wäljaastumisi ja jeda tehti nii tõise lapjelikkufega, et lust kuulda. Pidun wenis fiill pikale, kuid wäsimust ei tuntud.

Sarnajed pidud, olugi et nad fiill õpetajalt palju heolt ja waewa nduawad, on tõesti heledamateks momentidets hallis iihetaolijes koolielus ja jätawad unustamata muuljed lapse hõugeella. Kirjilane.

Kuufaku Õpetajate Selts

pidas 24. aprillil j. a. Lotja kõrgema algkooli ruumides oma pea koosoleku, mis tänawu arwu poolest teine. Päewaforra tähtsamaks punktidets olid kurjuste, kongressi ja „Kaswatuje“ toetamise küsimused.

Kõige elawamalt awaltati mõtteid juwiste kurjuste kohta. Leiti, et muulise tööga ei jaawutatud neid tagajärgi, mis oodati. Kurjuste eeskawasist peaks läbi käima punajee jookewa metoodiline ja praktikline fiilg. Et meil praugufel ajal tegewate õpetajate festel mõrdlemisi wäifene % wilunud laulumehi ja koorijuhatajaid on, wille töttu kea laul mitte ihsnes rahwa hõugas waid ka koolidets kängu jääb, tuleks tingimata kurjuste eeskawasie laulmije metoodika wõtta. Ka matemaatikal tuleks juba tänawu alustada, jelt sellega on õpetajal kohje eüimejel õppeaastal tegemist.

Tuumide arwu kohta otjustati järgmist:

1) Et kurjuste eeskawas ettenähtud tunde arw 300, mis päewa peale 6—7 tundi wälja teeb, millele weel ijejeisew töö peab järgnema, liiga koormaw on ning õpetajad eellatulewaks talwisteks tööks ära wäsitab;

2) et sarnase rohke tuumide arwu juures ei iuideta tarwitije intensiwojulega töötada;

3) et nende pahede färwaldamisteks tarwisminewa hupiste tuumide arwu wähendamie peale waatamata eeskawa mõnesuguste täiendusfega kaaks läbi minna, — tuleks joonitada jeniste 3-juweliste kurjuste aoga ihe juwe mõrra pikendada.

Eeskawa mõiks olla järgmine:

2. (1920) aastal

Käsitöö	60 tundi
Pedagoogifa	30 "
Psihholoogia	30 "
Matematifa	35 "
Joonistamine ja woolimine	60 "
Laulmije metoodifa	17 "
Raamatufogu pidamine	8 "

Kokku 240 tundi

3. (1921) aastal

Pedagoogika	30 tundi
Matemaatika	35 "
Ujalugu	60 "
Zoonistamine ja woolimine	60 "
Laulmise metoodika	25 "
Kokku	210 tundi

4. (1922) aastal

Matemaatika	20 tundi
Maadeteadus	60 "
Zoonistamine ja woolimine	60 "
Laulmise metoodika	10 "
Wõraste feelte metoodika	30 "
Wõimlemine	20 "
Kokku	200 tundi

Peale nende tundide olgu praaktikumid.

Üleüldise eesküharimise juhtes võeti seisukoht, et oleks loomavam, kui walitus korraldaks igal ajal õpetajatele lühiseajalised 2—4 nädalased kursused ja õppereise.

Kursustel käimise tekitamiseks peaks koolivalitus kursistidele prii korteri ja mööduvate hirsidatuga ühisvõõgi korraldama.

„Saksamaa kooli“ majanduslikult seisuseks arutades leidis koosolek, et meil oma häälekandja tingimata tarvilik on ning seda tuleks kaugpidi toetada. Et seltsi kasu praegusel silmapilgul peaaegu tühi on, panid koosolekijad siinamas „Saksamaa“ toetuseks 415 marka kokku. Peale selle otjastadi määrata edaspidi seltsi kasuast toetusraha vähemalt 500 marka, misjuures summa juhatatus võib oma äranägemise järele kuni 1000 margoni tõsta, vastavalt kawatsetamata pildude sisse-

tulekule. Selts on tänamatu ennem juba 200 margaga „Saksamaa“ toetanud.

Kooli juhtimise tingimata tarvilikeks tunnustades leidis koosolek, et praegu enesekorraldusel ja majanduslikult äärmiselt raskel ajal võimata on juba täies ulatuses läbi viia: paljud lapsed on jammunud praeguse õppetöö kestuse juures koolist warem lahkuma, et omale juurel toetada leiba teenida. Oleks loomavam vähemalt tänamatu koolitööd kowadel paar nädalat warem lõpetada, kui see koolivalituse korraldajate ette on nähtud.

Paigaldamiseks on vaja (jellekohajate koolivalituse järeleparimise peale) otjastadi järgmiselt: Nagu kõik teised teerijad, on ka õpetajad õigustatud palga jaotud tähtaegadel rätte saama. Sarnane palga jaamine oleks kõige paremini võimaldatud postiga jaatimisel. Õpetajad ei ole mitte jelles süüdi, et nende teeristusekoht palgamaafsiw asutuse siigidal ei asu, jelleparast ei wõi õpetajad postitarkustid oma kanda võtta. Kui maafsiw koolivalituse kantseleikulud jelleks ei jattu, siis on esimehe oma asi, jelleks teisi allikand leada.

Peale nimetatud küsimuste arutati kongressi päewakorra punkte ja kohalike tähtsuseid asju.

Olgu tähendatud, et seltsil on praegu 20 liiget. Seinale on jäänud kolm, meeletulemise peale waatamata.

Ei saa ka waitides mööda minna nähtusest, et mitmed seltsi liikmed ei leia endid kohustatud olevat „Saksamaa“ tellida ega lugeda.

J. Sthwer.

Rüsimised ja wastused.

Misjuguine peaks olema klassitua walgustus.

Walgustuse miinimumi määramiseks on vaja teada afende ja pörandapinna juurust. Suhe nende wahel peaks olema 1:4 kuni 1:6. Engelbrecht wõtab arwesse ka toa jügawuse ja määrab walgustuse jürgumise formule järele: $f = (S : 5) \cdot (t^2 : 36)$ kus f on afende pind ruutmeetrises, S — pörandapind (mitjama ruut meetrises) ja t — toajügawus; suhe afende ja pörandapinna wahel on siin wõetud 1:5. Need arwud määravad walgustuse litigilähedalt. Garisikult lihtatakse walgustuse määramisel nõudmine juure, et iga laps oma kohalt tükitese taewalaotust näeks. — Kirjalikkude

tööde täitmine koolis wõuab, et walgustus oleks pahemalt poolt.

Kunstlik walgustus peab miinimumil seltsi künne meeter-küünla juurune olema. (Meeter-küünal — walgustus, mis annab üks normaalküünal ühe meetri kauguselt walge paberit peale.) Sarnase walguse saame, kui 15 sentimeetri kõrguselt ja 20 sentim. kauguselt (kõrwalt) walget paberit walgustame parafiniküünlaga.

Siia juure olgu lihtatud, et klassitua walgustamise küsimus ülewalpool toodud andmetega arwutatud ei ole. Tuleb arwata, weel afende kõrgus, ruutude juurugine.

Misjuguine on meie klassitua walgustus ja koolide hügieenilised tingimused, — jelleks puuduvad andmed.

Tallinna linna koolivalitsus

wajab

loodusloo, Eesti keele, laulmise, wõimlemise, käsitöö, matemaatika, kodanikuteaduse, joonistamise, ajaloo j.n.e.

õpetajaid keskkoolides,

nõudajama ta

algkooli õpetajaid.

Soowiawaldused (iühes tempelmargiga), eluloo kirjeldus ja tunnistuste ära kirjajad saata koolivalitsuse kantseleisje Nunne tän. nr. 2, 3. korral kuni 20. juulini s. a.

Koolivalitsus.

Wiljandi poeglaste realgümnaasium

wajab

eesti, wene, inglise, ladina keelte, matemaatika-füüsika, ajaloo, loodusõpetuse ja joonistamise

õpetajaid.

Palutakse kandidaatsid esitada iühes lühikeste eluloo kirjelduse ja dokumentidega realgümnaasiumi juhatajale ehk maakonna koolivalitsuse juhatajale Wiljandis kuni 1. augustini 1920. a.

Maakonna koolivalitsus.

„Kasvatuse“ lugejaile.

Triikikulude, paberi hindade ja postikulude kallinemise tagajärjel otsustas Eesti Õpetajate Liidu asemikkude kogu ajakirja „Kasvatuse“ tellimise hinda 1-hest juunist s. a. järgmiselt tõsta: iga ükksiku n-ri hind on (8—9 numbr. alates) müügil — 12 Smk., tellijaile — 20 Smk. kuus, 60 Smk. weerandaastas, endised n-rid à 4 Smk. neile, kes „Kasvatust“ kuni 1-je augustini tellivad, ehk ostavad; 1-hest augustist peale on endiste n-rite, — see on 1919. a. 6-e ja 1920. a. 10-ne wihu, hind ükksikult ostes 7 Smk., koguwiiši 6 Smk.

Endistele tellijaile saadetakse ajakirja wastawalt saadetud rahale. Selle järele oleks 10-ne esimese selle aasta wihu hind — à 4 Smk. — 40 Smk., s. t. 1-hest jaanuarist 1-je juunini; 1-hest juunist iga nr. — 10 Smk., ehk 20 Smk. kuus, mis aasta lõpuni 140 Smk. wälja teeb.

Talitus juhib weel tellijate tähelepanu selle peale, et aadressid täielikud ja selged, tellimise aeg diegi ära tähendatud oleks, mis ajakirja korralikku kättesaamist kindlustaks. Et olude tõttu ajakirja ilmumises wiivitust on olnud, kuna aasta jooksul 24 nummert ilmub, siis tuleb iga kuu kohta 2 wihku, wõi nummert arvata, nii on käesolew 10. wihk mai kuu teine wihk. Talitus palub tellijaid tellimisraha alati õigel ajal ära saata, igaford võimalikult endise aadressi nr. juure tähendada, mille järele kergem on tellijat üles leida ja edasi saatmist jatkata. Ka wõiksid üksteise ligidal elawad õpetajad rühmade wiisi ajakirja tellida, mis postikulu wähendataks, nagu jeda juba mõnel pool tehakse.

Talitus afub 1-hest juulist s. a. uues ruumis, **Wift tän. nr. 54**, awatud kella 10—3.

Austusega

„Kasvatuse“ talitus.